

สหรัฐกับญี่ปุ่นและกรณีเพิร์ลฮาร์เบอร์ ๗ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๔๑

สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ

บทคัดย่อ

โดยทั่วไปมักจะถือกันว่า สงครามมหาเอเชียบูรพา หรือสงครามโลกครั้งที่สองภาคเอเชีย เกิดขึ้น
อย่างเป็นทางการเมื่อกองทัพญี่ปุ่นเปิดฉากโจมตีฐานทัพอากาศเพิร์ลฮาร์เบอร์ของสหรัฐอเมริกา
เมื่อวันที่ ๗ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๔๑ และญี่ปุ่นมักจะถูกประณามในฐานะผู้ก่อสงคราม แต่
บทความนี้ มุ่งจะอธิบายว่า กรณีเพิร์ลฮาร์เบอร์เป็นเพียงผลสรุปของความขัดแย้งระหว่างญี่ปุ่น
และสหรัฐอเมริกา เนื่องจากความขัดแย้งของผลประโยชน์และเขตอิทธิพลในเอเชียและแปซิฟิก
สงครามมหาเอเชียบูรพาที่เกิดขึ้นจึงมิได้มาจากการจงใจก่อสงครามจากฝ่ายญี่ปุ่นฝ่ายเดียว แต่
สหรัฐอเมริกาก็มีส่วนไม่น้อยที่เป็นต้นเหตุของสงคราม

คำสำคัญ: สหรัฐอเมริกา, ญี่ปุ่น, กรณีเพิร์ลฮาร์เบอร์

* รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**United States, Japan and Pearl Harbour Incident,
7th December, 1942**

Suthachai Yimprasert*

Abstract

The Pacific war or the World War II in Asia began on the 7th December, 1941, when the Japanese aircraft attacked the US Pearl Harbor naval base at Hawaii. Thus, the Japanese was condemned for starting the war. This article aim to explain that the incident was a result of long contest between the United States and Japan, since they had conflict of interest in Asia and Pacific, at lease, from the end of World War I. In conclusion, the Pacific war came from the intention of the Japanese, as well as the responsibility of the US.

Keywords: United States, Japan, Pearl Harbour Incident

* Associate Professor, Department of History, Chulalongkorn University

๑. บทนำ

โดยทั่วไปมักจะถือกันว่า สงครามมหาเอเชียบูรพา หรือสงครามโลกครั้งที่สอง ภาคเอเชีย เกิดขึ้นอย่างเป็นทางการ เมื่อกองทัพญี่ปุ่นเปิดฉากโจมตีฐานทัพอากาศเพิร์ลฮาร์เบอร์ของสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ ๗ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๔๑ และในกรณีเช่นนี้ ญี่ปุ่นมักจะถูกประณามในฐานะผู้ก่อสงคราม ในงานค้นคว้าจำนวนมาก ก็พยายามที่ศึกษาพฤติกรรมของฝ่ายญี่ปุ่นในการเปิดฉากสงคราม เช่น เฮอร์เบิร์ต เฟิส (Herbert Feis) ให้ความสำคัญกับนโยบายทางการทหารที่ก้าวร้าวของญี่ปุ่น เป็นปัจจัยสำคัญ ที่ทำให้สถานการณ์ยกระดับไปสู่สงคราม (Feis, 1950) โรเบิร์ต บูทาว (Robert J.C. Butow) ศึกษาการตัดสินใจของผู้บัญชาการ และกลุ่มทหาร โดยเฉพาะกลุ่มที่เรียกว่า “แก๊งแมนจูเรีย” และรวมถึงผู้นำทางการทหาร เช่น นายกรัฐมนตรีฮิเดกิ โตโจ (Butow, 1961) ส่วน มาซาโอะ มารูยามา ได้พยายามอธิบายถึงในเชิงโครงสร้างและแนวความคิดทางสังคมของญี่ปุ่นก่อนสงคราม โดยเฉพาะลัทธิชาจักรพรรดิ และชาตินิยมสุดขั้ว (Maruyama, 1963) เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ได้มีกลุ่มนักวิชาการที่สนใจศึกษาพฤติกรรมทางการเมืองของฝ่ายสหรัฐอเมริกาเช่นกัน นักวิชาการกระแสหลักดั้งเดิมจะอธิบายว่า สหรัฐถูกบีบให้เข้าสู่สงครามด้วยความจำเป็นที่จะต้องหยุดยั้งการดำเนินการที่รุกรานก้าวร้าวของเยอรมนีและญี่ปุ่น แต่กระนั้น ก็มีนักวิชาการอีกกลุ่มหนึ่งที่ตั้งข้อสงสัยกับการดำเนินนโยบายของฝ่ายสหรัฐ ตั้งแต่งานของ ชาร์ล เบียร์ด (Charles Beard) ที่ชี้ให้เห็นว่า การดำเนินนโยบายของประธานาธิบดีแฟรงคลิน ดี. รูสเวลต์ (Franklin D. Roosevelt, ๑๘๘๒-๑๙๔๕) ของสหรัฐ เป็นปัจจัยสำคัญที่นำมาสู่สงคราม โดย เบียร์ดเสนอว่า ประธานาธิบดีรูสเวลต์นั้น โทกขชาวอเมริกา เพราะในการหาเสียง

เพื่อชิงตำแหน่งประธานาธิบดีสมัยที่สาม ใน ค.ศ.๑๙๔๐ รัสเวลท์เสนอว่า จะไม่ส่งลูกหลานชาวอเมริกาไปตายในสงครามต่างแดน ทั้งที่รัฐบาลสหรัฐแอบหนุนช่วยอังกฤษอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น จึงมีความเป็นไปได้ว่า รัสเวลท์ดำเนินนโยบายล่อให้ญี่ปุ่นโจมตี เพื่อหาข้ออ้างนำชาวอเมริกันเข้าสงคราม (Beard, 2003) ต่อมา จอร์จ เอฟ. เคนนาน (George F. Kennan) ก็มีความเห็นเช่นกันว่า ประธานาธิบดีรัสเวลท์ใช้ความพยายามที่จะเลี่ยงสงครามกับญี่ปุ่นน้อยเกินไป การเกิดขึ้นของสงครามจึงมาจากความผิดพลาดของนโยบายของสหรัฐด้วย (Kennan, 1951) นอกจากนี้ ยังมีงานศึกษาอีกจำนวนหนึ่งที่ชี้ให้เห็นทัศนคติหรือความเข้าใจที่ผิดพลาดของชาวอเมริกาที่มีต่อญี่ปุ่นและชาวเอเชีย อันนำมาสู่การกำหนดนโยบายที่ไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ (Dowing, 1986) และในระยะไม่นานมานี้ ได้มีงานที่ศึกษาบทบาทของอังกฤษว่า มีความสำคัญอย่างมากที่นำมาซึ่งสงครามในเอเชีย เช่น เจมส์ รัสบริดเจอร์ และ อีริก นาฟ (James Rusbridger/ Eric Nave) เสนอว่า การพิจารณาสงครามมหาเอเชียบูรพา จึงต้องดูบทบาทของสามฝ่ายคือ อังกฤษ ญี่ปุ่น และ สหรัฐอเมริกา เพราะอังกฤษก็มีบทบาทไม่น้อยในการชักนำให้อเมริกาต้องเข้าสู่สงคราม (Rusbridger and Nave, 1991)

ความจริงแล้ว ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่นเริ่มมาก่อนหน้านี้นานแล้ว ตั้งแต่ทั้งสองประเทศเริ่มขยายอำนาจ และกลายเป็นประเทศจักรวรรดินิยมที่แย่งชิงกันแผ่อำนาจในเอเชียและแปซิฟิก การโจมตีเพิร์ลฮาร์เบอร์ของญี่ปุ่นเป็นเพียงผลสรุปของความขัดแย้งระหว่างสองประเทศที่พัฒนาจนถึงขั้นเป็นปฏิปักษ์กันอย่างเต็มที่ ในบทความนี้ จึงมุ่งที่จะศึกษาความขัดแย้งระหว่างสหรัฐและญี่ปุ่นก่อนกรณีเพิร์ลฮาร์เบอร์ให้ชัดเจน เพื่อต้องการชี้ว่า สงครามมหาเอเชียบูรพาที่เกิดขึ้นนั้น มิได้เกิดจากการจงใจก่อสงครามจากฝ่ายญี่ปุ่นฝ่ายเดียว แต่สหรัฐอเมริกาก็มีส่วนไม่น้อยที่ดำเนินการให้สงครามครั้งนี้เกิดขึ้น

๒. พื้นฐานความสัมพันธ์ระหว่างมหาอำนาจ

ในระยะแรกความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐกับญี่ปุ่นในยุคใหม่นั้น ค่อนข้างจะเป็นไปอย่างราบรื่น ฝ่ายสหรัฐโดยพลเรือจัตวาแมทธิว เพอร์รี่ (Matthew Perry, ๑๗๙๔-๑๘๕๘) เป็นผู้รับบทบาทในการเปิดประเทศญี่ปุ่นไปสู่โลกภายนอก โดยการเดินเรือสู่เมืองเอโดะใน ค.ศ. ๑๘๕๓ และยื่นข้อเสนอให้โชกุนเปิดประเทศค้าขายกับนานาชาติ ซึ่งทำให้โชกุนเอซาดะ โทกุกาวา (๑๘๒๔-๑๘๕๘) ต้องยอมเปิดประเทศโดยลงนามในสัญญาคานากาวะ ค.ศ. ๑๘๕๔ เปิดการค้ากับสหรัฐอเมริกา หลังจากนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐและญี่ปุ่นก็ดำเนินไปอย่างฉันมิตร ในขณะที่ทั้งสองประเทศฝ่ายการพัฒนาประเทศให้เป็นแบบสมัยใหม่ โดยญี่ปุ่นผ่านยุคปฏิรูปเมจิ (ค.ศ. ๑๘๖๘-๑๙๑๒) และสหรัฐก็ผ่านยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมและการสร้างประเทศ (ค.ศ. ๑๘๖๕-๑๘๙๗) ผลจากการปรับปรุงนี้ได้สร้างประเทศทั้งสองให้กลายเป็นมหาอำนาจใหม่ นั่นคือการที่ญี่ปุ่นพัฒนาขึ้นสู่สถานะมหาอำนาจเอเชียหลังจากชนะสงครามเหน่อจิน ใน ค.ศ. ๑๘๙๕ และชนะสงครามรัสเซีย เมื่อ ค.ศ. ๑๙๐๕

สำหรับสหรัฐได้เริ่มพัฒนาอุตสาหกรรมครั้งใหญ่หลัง ค.ศ. ๑๘๖๕ โดยมีการขยายการสร้างทางรถไฟสู่มหาสมุทรแปซิฟิก นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาอุตสาหกรรมเหล็กกล้า และน้ำมันปิโตรเลียม นำมาสู่การขยายตัวทางธุรกิจขนาดใหญ่ หลังจากนั้น สหรัฐก็เริ่มสร้างแสนยานุภาพทางทะเล โดยมีการผลักดันแนวคิดที่จะให้สหรัฐขยายตัวเป็นมหาอำนาจมาตั้งแต่ ค.ศ. ๑๘๙๐ เช่น โจเซฟ สตรอง (Josiah Strong) เป็นเขียนบทความเริ่มการณรงค์ให้สหรัฐแสวงหาอาณานิคมเพื่อความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ ก็คือ อัลเฟรด มาฮาน (Alfred Mahan) ที่เสนอความคิดว่า สหรัฐไม่อาจจะก้าวขึ้นเป็นมหาอำนาจได้ ถ้าหาก

ปราศจากกองทัพเรือที่เข้มแข็งเพื่อคุ้มครองอิทธิพลและผลประโยชน์ของตน (Mahan, 1889) โดยแรงผลักดันที่ทำให้สหรัฐต้องขยายอำนาจกลายเป็นประเทศจักรวรรดินิยมนั้น ส่วนหนึ่งมาจากการค้าและการลงทุนของสหรัฐในต่างประเทศที่เพิ่มขึ้นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม สหรัฐได้กลายมาเป็นมหาอำนาจของโลกอย่างชัดเจน หลังจากได้ชัยชนะสงครามเหนือสเปนเมื่อ ค.ศ. ๑๘๙๘

สภาพเช่นนี้ ทำให้สหรัฐและญี่ปุ่น กลายเป็นมหาอำนาจเกิดใหม่ ๒ ประเทศที่มีแนวโน้มแห่งลัทธิจักรวรรดินิยมทางทะเล โดยทางรัฐภูมิศาสตร์ ประเทศทั้งสองตั้งอยู่บนคนละฟากของมหาสมุทรแปซิฟิก และจัดได้ว่าอยู่ใกล้ชิดเอเชียบูรพามากที่สุด ซึ่งทำให้มหาอำนาจทั้งสองมีความสะดวกที่จะแผ่อำนาจในเอเชียและแปซิฟิกอย่างมาก โดยเฉพาะหลังจากที่รัสเซียต้องถอนอิทธิพลจากเอเชียบูรพาเมื่อแพ้สงครามญี่ปุ่นใน ค.ศ. ๑๙๐๕ อย่างไรก็ตาม การแย่งชิงผลประโยชน์ระหว่างสองมหาอำนาจยังไม่เห็นชัดก่อนสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง เพราะมหาอำนาจอื่น คือ อังกฤษ ฝรั่งเศส และ เยอรมนี ยังคงมีบทบาทในเอเชียเป็นอย่างมากเช่นกัน จนกระทั่งเกิดสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ใน ค.ศ. ๑๙๑๔ มหาอำนาจยุโรปต้องถอนตัวออกไปสู้รบกันในสมรภูมิยุโรป ปล่อยให้เอเชียบูรพาตกอยู่ในช่องว่างแห่งอำนาจ ให้ญี่ปุ่นและสหรัฐแข่งกันครอบครองอิทธิพลได้เต็มที่ และแม้กระทั่งเมื่อสงครามโลกครั้งที่หนึ่งยุติแล้ว ก็เหลือเพียงอังกฤษเท่านั้น ที่ยังคงอิทธิพลในเอเชียอยู่บ้าง ส่วนฝรั่งเศสเหลืออิทธิพลน้อยมาก สำหรับเยอรมนีหมดบทบาทลงอย่างสิ้นเชิง เท่ากับเปิดเงื่อนไขการขยายอำนาจในเอเชียบูรพาให้กับสหรัฐและญี่ปุ่นมากขึ้น ความขัดแย้งระหว่างสองมหาอำนาจจึงทวีขึ้น ดังจะเห็นได้ชัดในกรณี เช่น

๒.๑ ปัญหาแปซิฟิก

สหรัฐเริ่มแผ่อำนาจเข้าสู่แปซิฟิกมาตั้งแต่หลัง ค.ศ. ๑๘๖๕ โดยเริ่มจากการแผ่อิทธิพลเข้าสู่หมู่เกาะฮาวาย ซึ่งเป็นหมู่เกาะที่มีพ่อค้าชาวสหรัฐไปทำการค้า และมีชุมชนอพยพจากแผ่นดินอเมริกาไปตั้งถิ่นฐานจำนวนมาก¹ นอกจากนี้ สหรัฐก็เริ่มสร้างแสนยานุภาพทางทะเลด้านมหาสมุทรแปซิฟิกด้วย ใน ค.ศ. ๑๘๖๗ สหรัฐเริ่มขยายอำนาจโดยการผนวกหมู่เกาะมิดเวย์² ต่อมา ใน ค.ศ. ๑๘๗๕ ได้บีบบังคับให้กษัตริย์ฮาวายลงนามในสัญญาการค้าให้สหรัฐได้รับสิทธิพิเศษทางการค้าในฮาวาย และรวมถึงสิทธิในการตั้งฐานทัพเรือที่อ่าวเพิร์ล นอกจากนี้ ยังได้เจรจากับกษัตริย์ของหมู่เกาะซามัว³ ที่จะสร้างท่าเรือที่เมืองปาโกปาโก ในเกาะตุตูลา เมื่อ ค.ศ. ๑๘๗๘ ปรากฏว่า ในกรณีของซามัว ได้ทำให้สหรัฐต้องขัดแย้งกับเยอรมนี และอังกฤษ ซึ่งพยายามขยายอำนาจในซามัวเช่นกัน สถานการณ์ล่อแหลมถึงขนาดที่ทั้งสามฝ่ายต่างก็ส่งเรือรบไปยังหมู่เกาะซามัวเพื่อเตรียมสงครามทางเรือ ปรากฏว่า ใน ค.ศ. ๑๘๘๙ ทั้งสามประเทศเปิดการเจรจากับที่กรุงเบอร์ลิน และตกลงให้ทั้งสามฝ่ายมีสิทธิเท่ากันในการแสวงผลประโยชน์จากซามัว (Moss, 2004: 25) ต่อมา

¹ หมู่เกาะฮาวาย เป็นหมู่เกาะโดดเดี่ยวกลางมหาสมุทรแปซิฟิก มีเนื้อที่รวม ๑๖,๖๕๐ ตร.กม. ประกอบด้วยเกาะหลัก ๖ เกาะ เกาะที่อยู่เหนือสุดคือ เกาะคีไว ต่อมาคือเกาะโออาฮู ซึ่งเป็นเกาะสำคัญที่สุด เมืองโฮโนลูลูตั้งอยู่ที่เกาะนี้เอง จากนั้นเป็นเกาะโมโลไค ลานาอี เมาอี และ เกาะใหญ่ที่สุดคือ เกาะใหญ่ หรือ เกาะฮาวาย นอกจากนั้นยังมีเกาะเล็กน้อยอีกจำนวนมาก

² หมู่เกาะมิดเวย์ (Midway) เป็นหมู่เกาะภูเขาไฟ เนื้อที่ราว ๖.๒ ตร.กม.เดิมเป็นเกาะร้างตั้งอยู่ในเขตแปซิฟิกเหนือ ทางตะวันตกของฮาวาย มีตำแหน่งราวกึ่งกลางทางระหว่างอเมริกาเหนือกับเอเชีย ถูกค้นพบโดยนักเดินเรืออเมริกา ชื่อ เอ็น.ซี. มิคเคิลบรูคส์ (N.C. Middlebrooks) ใน ค.ศ. ๑๘๕๙

³ หมู่เกาะซามัว เป็นหมู่เกาะในบริเวณมหาสมุทรแปซิฟิกใต้ อยู่ห่างราว ๓,๕๐๐ กม. จากฮาวาย เนื้อที่ราว ๒,๘๓๑ ตร.กม. ในหมู่เกาะนี้ มีเกาะสำคัญคือ เกาะซาไวอิ เกาะอาโปลา เกาะตุตูลา เป็นต้น

สหรัฐก็ทำสัญญาแบ่งเขตอิทธิพลในหมู่เกาะซามัวกับเยอรมนีใน ค.ศ. ๑๘๙๙ โดยเยอรมนีได้ครอบครอง ๒ เกาะที่เป็นเกาะใหญ่ คือ ซาไวอิ และ อาโปลา เรียกว่า ซามัวตะวันตก ส่วนสหรัฐได้เกาะอื่นที่เหลือ ซึ่งรวมถึงเกาะตุตูลิลา ซึ่งมีเมืองปาโก ปาโกตั้งอยู่ ซึ่งจะเรียกว่า ซามัวตะวันออก⁴

⁴ หลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ ซามัวตะวันตกของเยอรมนีถูกยึดครองโดยนิวซีแลนด์ ในปัจจุบันได้เป็นประเทศเอกราช

ต่อมา เมื่อราชินีลิเลียนอลาฮานี (๑๘๓๘-๑๙๑๗) ขึ้นครองราชย์ในฮาวาย เมื่อ ค.ศ. ๑๘๙๑ พระองค์วิตกถึงการที่พ่อค้าสหรัฐทวีอิทธิพลในฮาวายมากยิ่งขึ้น จึงพยายามที่จะลดอิทธิพลของสหรัฐโดยการแก้รัฐธรรมนูญเพื่อเพิ่มอำนาจสำนัก แต่พวกกลุ่มนายทุนอเมริกาไม่ยินยอม จึงได้ก่อการรัฐประหารโค่นอำนาจพระราชินี ในเดือนมกราคม ค.ศ. ๑๘๙๓ และเปลี่ยนฮาวายเป็นระบอบสาธารณรัฐ ในการดำเนินการนี้ จอห์น แอล. สตีเวน (John L. Stevens, ๑๘๒๐-๑๘๙๕) ทูตสหรัฐ ประจำฮาวายได้มีส่วนการการผลักดันด้วย หลังจากนั้น รัฐบาลปฏิวัติของฮาวาย นำโดยสแตนฟอร์ด บี.โดล (Stanford B. Dole, ๑๘๔๔-๑๙๒๖) ก็ได้เรียกร้องเพื่อจะเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสหรัฐ จนกระทั่ง สภาคองเกรสแห่งอเมริกาได้รับรองการผนวกฮาวายอย่างเป็นทางการในวันที่ ๑๒ สิงหาคม ค.ศ. ๑๘๙๘ ซึ่งเป็นก้าวสำคัญที่ทำให้อิทธิพลของสหรัฐแผ่มาถึงกลางมหาสมุทรแปซิฟิก และจะเป็นบันไดสำหรับการขยายอำนาจต่อมา

หลังจากนั้น สหรัฐได้ตัดสินใจทำสงครามกับสเปนตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ค.ศ. ๑๘๙๘ และได้รับชัยชนะ จนสเปนต้องยอมสงบศึกในเดือนตุลาคม ค.ศ. ๑๘๙๘ ผลจากสงครามทำให้สหรัฐก็ได้รับดินแดนในแปซิฟิกอีก ๒ แห่งจากสเปน คือ เกาะกวม และ หมู่เกาะฟิลิปปินส์ และสหรัฐได้ตกลงที่จะยึดเอาดินแดนเหล่านี้เป็นอาณานิคม โดยเฉพาะในกรณีของฟิลิปปินส์ ซึ่งสหรัฐได้อาศัยความร่วมมือของขบวนการชาตินิยมในขณะรบกับสเปน แต่ปรากฏว่า สหรัฐไม่ยอมให้เอกราชแก่ฟิลิปปินส์ตามที่ได้สัญญาไว้ โดยประธานาธิบดีวิลเลียม แมคคินลีย์ (William McKinley, ๑๘๔๓-๑๙๐๑) ของสหรัฐ ได้อธิบายว่า ชาวฟิลิปปินส์ไม่พร้อมจะปกครองตนเอง จึงเป็นหน้าที่ของสหรัฐที่จะเข้าครอบครอง เพื่อให้การศึกษาและยกฐานะชาวฟิลิปปินส์ ตลอดจนถ่ายทอดอารยธรรมและคริสต์ศาสนาแก่ชาวพื้นเมืองเหล่านี้ (Curti and Todd 1977: 594) และรัฐสภาสหรัฐก็รับรองการ

ครอบครองฟิลิปปินส์โดยการออกกฎหมายปกครองฟิลิปปินส์เป็นทางการใน ค.ศ. ๑๙๐๒

ในระหว่างสงครามกับสเปน สหรัฐยกพลขึ้นบกที่เกาะเวก (Wake)⁵ และต่อมาก็ได้ผนวกเกาะเวกเข้าเป็นของตนอย่างเป็นทางการใน ค.ศ. ๑๙๐๐ การครอบครองเกาะกวม เกาะเวก และ หมู่เกาะฟิลิปปินส์ ทำให้อำนาจของสหรัฐแผ่ข้ามจากปากตะวันออกของมหาสมุทรแปซิฟิกมาสู่ปากตะวันตก และทำให้สหรัฐกลายเป็นมหาอำนาจที่ครอบคลุมมหาสมุทรแปซิฟิกทั้งหมด สหรัฐได้สร้างอุ้งจอดเรือ และฐานทัพอากาศที่เพิร์ลฮาร์เบอร์ในฮาวาย ซึ่งสร้างเสร็จใน ค.ศ. ๑๙๑๑ นอกจากนี้ยังมีฐานทัพอากาศที่เกาะกวม⁶ และ ที่อ่าวซูบิกในฟิลิปปินส์ ที่เกาะตูลัวลาในซามัว เพื่อปกป้องผลประโยชน์และอิทธิพลของสหรัฐ และเมื่อคลองปานามาซึ่งเชื่อมต่อระหว่างทะเลแคริบเบียนและมหาสมุทรแปซิฟิกเปิดการคมนาคม ใน ค.ศ. ๑๙๐๕ ยิ่งทำให้ความสำคัญของมหาสมุทรแปซิฟิกต่อสหรัฐอเมริกายิ่งชัดเจนขึ้น จุดมุ่งหมายการขยายอำนาจของสหรัฐในเอเชีย-แปซิฟิก เป็นที่เปิดเผยชัดเจนจากคำแถลงของวุฒิสมาชิกอัลเบิร์ต เจ. บีเวอร์ริด (Albert J. Beverides) แห่งรัฐอินเดียนนา ในรัฐสภาอเมริกาเมื่อ ค.ศ.๑๙๐๐ ว่า

ฟิลิปปินส์เป็นของเราชั่วนี้รันดร...และถัดจากฟิลิปปินส์ไม่ไกลคือจีน ซึ่งเป็นตลาดไม่มีขอบเขตจำกัด เราจะไม่มียอมถอยออกมาไม่ว่าจะเป็นฟิลิปปินส์หรือจีน...

⁵ เกาะเวก (Wake) เป็นหมู่เกาะในเขตแปซิฟิกเหนือ เนื้อที่ ๗.๓๘ ตร.กม. ค้นพบโดยนักเดินเรือชาวสเปนตั้งแต่ ค.ศ. ๑๕๖๘ เดิมเรียกว่าเกาะซานฟราซิสโก ต่อมาเปลี่ยนชื่อตาม วิลเลียม เวก(William Wake) ชาวอังกฤษ ที่มาสำรวจเกาะใน ค.ศ. ๑๗๙๙

⁶ เกาะกวม (Guam) เป็นเกาะที่ใหญ่ที่สุดในหมู่เกาะมาเรียนนา มีชาวพื้นเมืองอาศัยเรียกว่า ชาวมามาโร (Chamorro) สเปนยึดเป็นอาณานิคม ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๖๖๘ โดยถือเป็นส่วนหนึ่งของฟิลิปปินส์

จะไม่ยอมสละภารกิจของมนุษย์เชื้อชาติเราที่มีต่อโลกที่เรามีส่วนอยู่จากอาณัติที่พระเจ้าเป็นผู้เป็นเจ้าของไว้ให้เรา...อำนาจที่ปกครองแปซิฟิกคืออำนาจที่ปกครองโลก อำนาจดังกล่าวนี้จะเป็นของสหรัฐอเมริกาชั่วคราวกลับปาวสาน (อ้างถึงใน ทวีป, ๒๕๓๘: ๖๙๓)

สำหรับญี่ปุ่นได้เริ่มการแผ่อำนาจตั้งแต่ยังพัฒนาไม่เต็มที่ ด้วยการประกาศอธิปไตยเหนือหมู่เกาะโบนิน ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๘๖๑^๗ และประกาศอธิปไตยเหนือหมู่เกาะริวกิวใน ค.ศ. ๑๘๗๙ โดยยึดครองเกาะโอกินาวา ถอดถอนกษัตริย์ริวกิวองค์สุดท้าย และเชิญตัวมาไว้ที่กรุงโตเกียว^๘ จากนั้น ก็เริ่มแผ่อิทธิพลเข้าสู่หมู่เกาะฟอร์โมซา (เกาะไต้หวัน) จนกระทั่งหลังจากที่ได้รับชัยชนะในสงครามเจียอู๋ (สงครามจีน-ญี่ปุ่น) ค.ศ. ๑๘๙๕ ญี่ปุ่นก็ได้ครอบครองอธิปไตยเหนือหมู่เกาะฟอร์โมซาและเกาะเปสกาตอเรสอย่างเป็นทางการ^๙ ต่อมา เมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ญี่ปุ่น

^๗ เกาะโบนิน (Bonin) เป็นเกาะทางตอนใต้ของญี่ปุ่น ห่างออกไปเพียง ๘๐๐ กม. มีเนื้อที่ ๗๓ ตร.กม. นักเดินเรือญี่ปุ่น ชื่อ โอคาซาวาระ ซาคาโฮริ เดินทางมาถึงเกาะนี้ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๕๙๓ และเรียกเกาะนี้ว่า โมนินโต ซึ่งหมายถึงเกาะร้างคน และกลายมาเป็นชื่อเกาะโบนิน

^๘ หมู่เกาะริวกิว (Ryukyu) เป็นหมู่เกาะรูปโค้ง ยาวถึง ๑,๐๑๕ กม. เชื่อมระหว่างหมู่เกาะญี่ปุ่นและไต้หวัน ญี่ปุ่นเรียกว่า เกาะนานเซอิ มีเกาะใหญ่เช่น โอกินาวา อะมามิ และ มิยาโกะ เป็นต้น แต่เดิมริวกิวเป็นอาณาจักรอิสระ ตั้งอยู่ศูนย์กลางที่โอกินาวา มีกษัตริย์ปกครองมาตั้งแต่ ค.ศ. ๑๔๒๙ และเป็นรัฐส่งบรรณาการแก่จีน พร้อมกับเป็นดินแดนสวามิภักดิ์ของแคว้นซัตซุนมาในญี่ปุ่นด้วย รัฐบาลญี่ปุ่นจึงอ้างสิทธิครอบครองแทนเจ้าครองแคว้นซัตซุนมา

^๙ เกาะเปสกาตอเรส (Pescadores) เป็นหมู่เกาะประกอบด้วย ๖๔ เกาะ มีเนื้อที่รวม ๑๔๑ ตร.กม. อยู่ระหว่างเกาะไต้หวันกับแผ่นดินใหญ่ของจีน ชาวจีนเรียกว่าเกาะเพ็งหู (Peng-hu) ชาวโปรตุเกสเข้ามายึดเป็นสถานีการค้าตั้งแต่หลัง ค.ศ. ๑๕๖๒ จึงนำมาซึ่งชื่อ เปสกาตอเรส ในภาษาโปรตุเกสหมายถึงชาวประมง ต่อมา ในสมัยราชวงศ์ชิง จีนได้ยึดคืนเป็นของตน

ได้อย่างสัญญาความเป็นพันธมิตรกับอังกฤษ¹⁰ ถือเป็นโอกาสประกาศสงครามกับเยอรมนีในวันที่ ๒๓ สิงหาคม ค.ศ. ๑๙๑๔ แล้วส่งกองทัพบุกเข้ายึดหมู่เกาะมาเรียนนา หมู่เกาะแคโรลิน หมู่เกาะมาร์แชล และ เกาะยัป มาเป็นของตนทั้งหมด ซึ่งหมู่เกาะเหล่านี้ เป็นอาณานิคมของเยอรมนีในเขตแปซิฟิก จากนั้นต่อมา ญี่ปุ่นก็ได้ใช้เกาะเหล่านี้เป็นที่จอดเรือและฝึกซ้อมยุทธนาวี เกาะเหล่านี้มีความสำคัญแก่ญี่ปุ่นในทางยุทธศาสตร์อย่างมาก และทำให้ญี่ปุ่นกลายเป็นคู่แข่งที่สำคัญของสหรัฐในเขตแปซิฟิกทันที

การแผ่อำนาจและการยึดครองหมู่เกาะแปซิฟิกของญี่ปุ่นนี้ ได้สร้างความหวาดระแวงให้กับสหรัฐอย่างมากว่า ญี่ปุ่นจะเข้าแทรกแซงในฟิลิปปินส์ เพราะสหรัฐกำลังเผชิญกับการต่อต้านจากขบวนการชาตินิยมชาวพื้นเมืองอย่างหนัก นอกจากนั้น สหรัฐยังเกรงว่าหมู่เกาะเหล่านี้ จะกลายเป็นสะพานที่นำอิทธิพลญี่ปุ่นมาสู่ลาตินอเมริกา ซึ่งสหรัฐถือเป็นเขตอิทธิพลของตน ทั้งนี้เนื่องจากหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ญี่ปุ่นแสดงท่าทีสนใจการเปิดการค้ากับลาตินอเมริกาอย่างมาก โดยเฉพาะการติดต่อกับบราซิลจนถึงขั้นที่จะส่งชาวญี่ปุ่นไปบุกเบิกกลุ่มแม่น้ำอเมซอนในบราซิลด้วย จึงทำให้สหรัฐหวาดระแวงมากขึ้น ดังนั้น เมื่อญี่ปุ่นยึดครอง

¹⁰ ถือกันว่า หลังจากสงครามพริ้งโก-ปรัสเซีย ค.ศ. ๑๘๗๑ อังกฤษได้ใช้นโยบายต่างประเทศโดดเดี่ยว ไม่ยุ่งเกี่ยวกับกิจการของยุโรป แต่ขยายอำนาจในดินแดนโพ้นทะเล นโยบายนี้ถูกเรียกต่อมาว่า “ความโดดเดี่ยวอันวิเศษ” (Splendid Isolation) ต่อมา อังกฤษได้ลงนามในสัญญาพันธมิตรกับญี่ปุ่น ใน ค.ศ. ๑๙๐๒ ซึ่งเป็นการเลิกใช้นโยบายโดดเดี่ยวของอังกฤษ

หมู่เกาะต่างๆ ของเยอรมนี สหรัฐก็มีได้ให้การยอมรับ โดยเฉพาะการยึดครอง เกาะยิป¹¹ ได้กลายเป็นปัญหาระหว่างประเทศต่อมา

๒.๒ ปัญหาจีน

ญี่ปุ่นให้ความสนใจจีนมาตั้งแต่แรกในฐานะที่ดินแดนที่ญี่ปุ่นจะขยายอำนาจได้ ทั้งนี้มาจากความอ่อนแอของจีนสมัยราชวงศ์ชิง¹² และเมื่อญี่ปุ่นเริ่มปฏิรูปประเทศ ก็ได้ขอเจรจาลงนามในสัญญามิตรภาพกับจีนเมื่อ ค.ศ. ๑๘๗๐ จากนั้นรัฐบาลญี่ปุ่นก็ได้ส่งเรือรบไปบีบบังคับให้เกาหลีต้องยอมเปิดประเทศ โดยราชสำนักเกาหลียอมลงนามในสัญญามิตรภาพและการค้ากับญี่ปุ่นในสัญญาเคียงฮัว เดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๘๗๖ หลังจากนั้น ญี่ปุ่นก็พยายามขยายอำนาจในเกาหลีมากขึ้น อันนำมาซึ่งความขัดแย้งกับจีน ซึ่งยังคงถือว่าเกาหลีเป็นรัฐบรรณาการของตน ดังนั้น ญี่ปุ่นจึงเร่งสร้างความเข้มแข็งของกองทัพเรือ และเปิดฉากทำสงครามกับจีนในเดือนสิงหาคม ค.ศ. ๑๘๙๔ อันนำมาซึ่งความพ่ายแพ้ของจีน ในที่สุด จีนต้องยอมลงนามในสัญญาสงบศึก เรียกว่า สัญญาชิโมโนเซกิ ในเดือนเมษายน ค.ศ. ๑๘๙๕ โดยจีนต้องยอมสละอิทธิพลเหนือเกาหลี โดยรับรองเอกราชสมบูรณ์ของเกาหลี ต้องยกเกาะไต้หวัน และหมู่เกาะเปสคาโดเรส ให้ญี่ปุ่น ใช้ค่าปฏิกรรมสงครามให้ญี่ปุ่น และต้องทำสัญญาไม่เสมอภาคกับญี่ปุ่น ให้ญี่ปุ่นได้รับ

¹¹ เกาะยิป (Yap) มีพื้นที่ ๑๐๒ ตร.กม. อยู่ในเขตแปซิฟิกตะวันตก ระหว่างเกาะกวม และหมู่เกาะปาเลอสเปนผนวกเกาะนี้ก่อน แต่ต่อมา ใน ค.ศ. ๑๘๙๙ ได้ยกกรรมสิทธิ์การครอบครองให้แก่เยอรมนี

¹² นักประวัติศาสตร์จีนหาหลักฐานมายืนยันได้ว่า กลุ่มชนชั้นนำชาวสุดซัวที่มีความฝักใฝ่ทางทหาร มีแนวคิดจะรุกรานจีนมาก่อน เพราะเห็นว่าจีนอ่อนแอ โยชิตะ โซอิน ผู้มีบทบาทในการปฏิรูปได้เสนอให้ญี่ปุ่นหาทางผนวกเกาหลีและมองโกเลียมาตั้งแต่ ค.ศ. ๑๘๕๔ ดู ทวีป วรดิลก (๒๕๓๘: ๖๖๑-๖๖๒)

สิทธิในจีนเช่นเดียวมหาอำนาจตะวันตก แต่ความสำคัญของสัญญานี้ คือ การที่ญี่ปุ่นได้รับการรับรองในฐานะมหาอำนาจใหม่จากเอเชียอย่างเป็นทางการ

หลังจากนั้น ดินแดนจีนก็ทวีความสำคัญสำหรับญี่ปุ่นมากขึ้น ในฐานะของแหล่งวัตถุดิบ และเป็นตลาดสำคัญสำหรับสินค้าญี่ปุ่น และยังเป็นแหล่งระบายผลเมืองที่หนาแน่นของญี่ปุ่นด้วย แต่ดินแดนส่วนที่ญี่ปุ่นสร้างอิทธิพลคือ เกาหลี และ แมนจูเรีย ซึ่งอยู่ในความสนใจของรัสเซียเช่นกัน ดังนั้น การแย่งชิงอิทธิพลเหนือดินแดนเหล่านี้ จึงนำมาซึ่งสงครามญี่ปุ่น-รัสเซีย ใน ค.ศ. ๑๙๐๔-๑๙๐๕ และผลจากชัยชนะในสงครามนี้ทำให้ญี่ปุ่นถือเอาเขตแมนจูเรียได้และแหลมเลี้ยวตุงของจีนเป็นเขตอิทธิพลของตน โดยการตั้งกองทัพอากาศประจำในเขตแมนจูเรียได้นอกจากนี้ ญี่ปุ่นได้ผนวกเกาหลีเป็นอาณานิคมอย่างเป็นทางการในเดือนสิงหาคม ค.ศ. ๑๙๑๐

สำหรับสหรัฐ ก็สนใจที่จะเปิดการค้ากับจีนตั้งแต่แรกเช่นเดียวกัน โดยส่งคาเลบ คูซิง (Caleb Cushing, ๑๘๐๐-๑๘๗๙) เป็นทูตไปเจรจากับจีนให้ลงนามในสัญญาไม่เสมอภาคกับสหรัฐ เรียกว่า สัญญาวางเฮีย (Wang-hia) ใน ค.ศ. ๑๘๔๔ ในสัญญาฉบับนี้ ทำให้สหรัฐได้สิทธิพิเศษทางการค้า และมีสิทธิสภาพนอกอาณาเขตในจีนเช่นเดียวกับที่อังกฤษ และฝรั่งเศสได้รับ อย่างไรก็ตาม ในระยะแรกสหรัฐไม่ได้มีบทบาทในทางการค้าในจีนมากนัก และไม่ได้ก่อการคุกคามแบ่งอิทธิพลในจีนกับมหาอำนาจอื่น ใน ค.ศ. ๑๘๖๗ สหรัฐได้ทำสัญญาเบอร์ลิงเกม (The Burlingame Treaty) กับจีนอีกครั้ง เพื่อให้จีนเปิดตลาดเสรีสำหรับพ่อค้าสหรัฐ

จนกระทั่งหลังจากที่จีนแพ้สงครามญี่ปุ่นใน ค.ศ. ๑๘๙๕ และมหาอำนาจทั้งสิ้นคือ อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมนี และ รัสเซีย ก็ได้เร่งขยายอิทธิพลในจีนมากยิ่งขึ้น

และมีแนวโน้มว่ามหาประเทศจะตัดแบ่งเขตอิทธิพลในจีนระหว่างกัน (Chesneau and co. 1976: 300) ดังนั้น รัฐมนตรีต่างประเทศ เฮย์ (John Hay, ๑๘๓๘-๑๙๐๕) แห่งสหรัฐ จึงได้เสนอนโยบายเปิดประตูจีน (Open Door Policy) ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม ค.ศ. ๑๘๙๙ ซึ่งมีสาระสำคัญคือ ให้มหาอำนาจทั้งหลายมีความเท่าเทียมกันในการประกอบการค้ากับจีน ซึ่งจุดมุ่งหมายเบื้องต้นก็คือ การป้องกันการแบ่งจีนเป็นอาณานิคมระหว่างมหาอำนาจทั้งหลาย โดยที่สหรัฐซึ่งเป็นผู้มาทีหลังจะไม่มีส่วนร่วม และประการต่อมา ก็คือ การขอไม่ให้มหาอำนาจทั้งสิ้นประเทศตั้งกำแพงการค้าและการลงทุน ปิดกั้นเขตสัมปทานในจีนของตน อันจะทำให้พ่อค้าอเมริกาไม่อาจเข้าไปทำการค้า นโยบายเปิดประตูจึงเป็นการเอื้ออำนวยต่อสหรัฐที่จะสร้างอิทธิพลในจีน โดยเฉพาะในทางเศรษฐกิจที่พ่อค้าจากสหรัฐหันมาเปิดตลาดการค้าในจีนเพิ่มมากขึ้น แต่กระนั้น มหาอำนาจอื่นในขณะนั้น ก็ไม่ได้รับรองนโยบายเปิดประตูอย่างเป็นทางการ เพียงแต่รับทราบว่ายโยบายนี้เป็นท่าทีของสหรัฐเท่านั้น

ดังนั้น สหรัฐจึงมีผลประโยชน์ร่วมกับญี่ปุ่น และขัดแย้งกับมหาอำนาจอื่นที่แบ่งจีนออกเป็นเขตอิทธิพล เมื่อเกิดกบฏนักมวยขึ้นในจีนเมื่อ ค.ศ. ๑๙๐๐ จากการทำชาวจีนรักชาติพยายามก่อการกบฏในจีนเหนือเพื่อขับไล่อิทธิพลต่างชาติ สหรัฐและญี่ปุ่นก็ได้ร่วมกับมหาอำนาจชาติอื่นส่งกองทหารรุกรานเข้าไปในจีน เพื่อปราบกองกำลังชาวจีนเหล่านั้น และจัดการกับรัฐบาลจีนภายใต้พระนางซูสีไทเฮา ที่สนับสนุนกบฏนักมวย ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. ๑๙๐๐ รัฐมนตรีต่างประเทศเฮย์ ได้ประกาศนโยบายเปิดประตูครั้งที่สอง เพื่อแจ้งให้มหาประเทศทั้งหลายทราบท่าทีของสหรัฐ ที่คัดค้านการตัดแบ่งแผ่นดินจีน มหาประเทศจึงเปลี่ยนจากการผนวกดินแดนมาเรียกร้องเงินชดเชยความเสียหายจากรัฐบาลจีนแทน ซึ่งสหรัฐก็ได้รับเงินตอบแทนนั้นด้วย (Maddox, 1992: 17)

ต่อมา เมื่อเกิดสงครามญี่ปุ่น-รัสเซีย สหรัฐจึงมีความโน้มเอียงในการสนับสนุนญี่ปุ่น ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. ๑๙๐๕ ในขณะที่ญี่ปุ่นยังอยู่ในระหว่างการสู้รบกับรัสเซีย รัฐมนตรีกลาโหม วิลเลียม เอช. ทาฟท์ (William H. Taft, ๑๘๕๗-๑๙๓๐) แห่งสหรัฐ ก็เดินทางเยือนญี่ปุ่น และได้มีการลงนามในข้อตกลงร่วมกับญี่ปุ่นว่า มหาอำนาจทั้งสองจะรับรองในสิทธิของผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน เรียกว่า ข้อตกลงทาฟท์-คัทสึระ ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. ๑๙๐๕ (Komatsu, 1999: 15) ต่อมา เมื่อญี่ปุ่นได้รับชัยชนะในการรบทั้งทางบกและทางทะเล สหรัฐกลับวิตกว่า ญี่ปุ่นจะฮึกเหิมเกินไป และขยายอำนาจในไซบีเรียตะวันออก ประธานาธิบดีธีโอดอร์ รูสเวลท์ (Theodore Roosevelt, ๑๘๕๘-๑๙๑๙) จึงได้เสนอตัวเป็นผู้ไกล่เกลี่ยในสงคราม ที่ทำให้ญี่ปุ่นและรัสเซียลงนามในสัญญาสงบศึกต่อกันเรียกว่า สัญญาพอร์ตสมัธ ในเดือนกันยายน ค.ศ. ๑๙๐๕ จากนั้น ต่อมา ใน ค.ศ. ๑๙๐๘ ญี่ปุ่นกับสหรัฐก็ลงนามในข้อตกลงร่วม ที่จะรักษาสถานะเดิมในมหาสมุทรแปซิฟิก ร่วมกัน จะเคารพในเขตแดนของแต่ละฝ่ายในแปซิฟิก และญี่ปุ่นตกลงที่จะสนับสนุนนโยบายเปิดประตูประเทศจีน (สมร, ๒๕๒๕: ๙๑-๙๒)

แต่ปรากฏว่า หลังจากการปฏิวัติสาธารณรัฐในประเทศจีนเดือนตุลาคม ค.ศ. ๑๙๑๑ รัฐบาลจีนยุคใหม่ ซึ่งหวาดระแวงญี่ปุ่นและมหาอำนาจอื่น จึงหันมาสร้างสัมพันธอันดีกับสหรัฐมากยิ่งขึ้น¹³ ต่อมาเมื่อสงครามโลกครั้งที่หนึ่งเกิดขึ้น และ

¹³ ในสหรัฐเอง ก็ได้มีการโต้แย้งกันอย่างมากในทางนโยบายเกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่างจีนกับญี่ปุ่น โดยฝ่ายหนึ่งเห็นว่าควรที่จะใช้นโยบายสนับสนุนญี่ปุ่นที่เข้มแข็ง แทนที่จะสนับสนุนจีนที่อ่อนแอ อดีตประธานาธิบดีธีโอดอร์ รูสเวลท์ เป็นหนึ่งในผู้สนับสนุนนโยบายนี้ อีกกลุ่มหนึ่งรวมทั้งประธานาธิบดีวูดโร วิลสัน เห็นว่า ควรให้การสนับสนุนกับจีนใหม่ที่มีแนวโน้มพึงพิงสหรัฐและเป็นฝ่ายถูกรุกราน ขณะที่ฝ่ายญี่ปุ่นเป็นฝ่ายรุกรานและไม่ชอบธรรม ดู (Reed, 1983)

ญี่ปุ่นได้ประกาศสงครามกับเยอรมนี และถือสิทธิที่จะขยายอำนาจในจีนมากขึ้น โดยส่งกองทหารทหารเข้ายึดครองแคว้นชานตุง และเขตเช่าเกี่ยวเงาของเยอรมนี นอกจากนี้ ญี่ปุ่นยังถือเอาเงื่อนไขที่มหาอำนาจยุโรปต้องติดเงื่อนไขสูบน้ำในสมรภูมิยุโรปขึ้นข้อเรียกร้อง ๒๑ ประการแก่ประธานาธิบดีทวอนซ็องโซของจีนในเดือนมกราคม ค.ศ. ๑๙๑๕ ที่รุนแรงคือข้อเรียกร้องชุดที่ ๕ ที่มีสาระสำคัญให้จีนยอมรับฐานะกึ่งรัฐในอารักขาของญี่ปุ่น คือ ต้องจ้างชาวญี่ปุ่นเป็นที่ปรึกษาทางการเมือง การคลัง และการทหาร การตำรวจในมณฑลที่สำคัญต้องอยู่ในการบริหารร่วมกัน และให้สิทธิในการทำเหมืองแร่และรถไฟแก่ญี่ปุ่น¹⁴ ข้อเรียกร้องเหล่านี้ได้รับการคัดค้านอย่างมากจากสหรัฐและมหาประเทศอื่นๆ และยังนำมาซึ่งการต่อต้านอย่างมากในประเทศจีน สหรัฐได้ประกาศทำที่ว่า จะไม่รับรองข้อตกลงใดๆ ที่ละเมิดหลักการของนโยบายเปิดประตูจีน ทำให้ญี่ปุ่นไม่สามารถที่จะบีบบังคับจีนตามเงื่อนไขได้เต็มที่ และต้องถอนข้อเรียกร้องชุดที่ ๕ ถึงกระนั้น ข้อเรียกร้องนี้ก็ได้สร้างความหวาดระแวงต่อสหรัฐ และอังกฤษ ว่าญี่ปุ่นมีแผนจะรุกรานจีน และควบคุมจีนเป็นอาณานิคมของตนแต่เพียงผู้เดียว และต่อมา สหรัฐก็สนับสนุนให้รัฐบาลจีนเข้าร่วมสงครามโลก โดยการประกาศสงครามกับฝ่ายเยอรมนีและออสเตรีย-ฮังการีในวันที่ ๑๔ สิงหาคม ค.ศ. ๑๙๑๗ เพื่อมุ่งจะยกสถานะของจีนในทางการเมืองระหว่างประเทศ และเลิกสัญญาที่ไม่เป็นธรรมกับฝ่ายเยอรมนีและออสเตรีย-ฮังการี (Akira, 1993: 34)

จากการอ้างนโยบายเปิดประตูจีน ทำให้สหรัฐไม่ยอมรับว่า แมนจูเรียเป็นเขตอิทธิพลของญี่ปุ่น และถือว่าเป็นเขตที่สหรัฐสามารถเข้ามาลงทุนได้ ในระยะสงครามโลกครั้งที่ ๑ สหรัฐจึงเตรียมการที่จะร่วมทุนกับรัฐบาลขุนศึกของจีน เพื่อ

¹⁴ รายละเอียดของข้อเรียกร้อง ดูจาก ทวีป (๒๕๓๘: ๗๙๐)

จะสร้างทางรถไฟในแมนจูเรีย ท่าทีของสหรัฐที่จะเข้าร่วมลงทุนสร้างทางรถไฟสายแมนจูเรียนี้เอง สร้างความหวาดระแวงแก่ญี่ปุ่นตลอดมา แต่เมื่อเกิดการปฏิวัติบอลเชวิคในรัสเซีย เมื่อเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. ๑๙๑๗ ความวิตกในเรื่องคอมมิวนิสต์กลายเป็นแนวคิดร่วม สหรัฐ อังกฤษ และ ฝรั่งเศส ต่างก็ส่งกองทหารเข้าแทรกแซงเพื่อช่วยเหลือนายทหารฝ่ายขาวของรัสเซียต่อต้านการปฏิวัติ สหรัฐได้ขอให้ญี่ปุ่นยกพลขึ้นบกที่ไซบีเรีย แต่ในที่สุด ความพยายามนั้นล้มเหลว ญี่ปุ่นเป็นประเทศสุดท้ายที่ถอนทหารจากดินแดนไซบีเรียใน ค.ศ. ๑๙๒๒

นอกจากนี้ เมื่อสงครามโลกครั้งแรกยุติ มหาอำนาจฝ่ายอื่น เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมนี ต่างก็ได้รับความเสียหายจากสงคราม ต้องฟื้นฟูประเทศ และรัสเซียถอนตัวจากการแผ่อิทธิพลในเอเชีย เนื่องจากปัญหาการปฏิวัติภายในประเทศ ทำให้สหรัฐและญี่ปุ่นกลายเป็นสองประเทศ ที่แข่งอำนาจกันในจีนโดยตรง จึงทำให้ความขัดแย้งทวีมากขึ้น

๒.๓ ข้อตกลงสุภาพบุรุษ (Gentleman Agreement)

ปัญหาเรื่องนี้ เกิดจากการที่ประชากรญี่ปุ่นมีแนวโน้มล้นประเทศ เพราะการปฏิรูปเมจิ ทำให้ประชากรของญี่ปุ่นเพิ่มทวีอย่างรวดเร็ว ได้มีชาวญี่ปุ่นจำนวนมากอพยพเข้าสู่อเมริกา ดังปรากฏว่า ในราว ค.ศ. ๑๘๙๙ มีชาวญี่ปุ่นตั้งถิ่นฐานในอเมริการาว ๓.๕ แสนคน ในจำนวนนี้ อยู่ในฮาวายแห่งเดียว ๒ หมื่นคน ดังนั้นเมื่อสหรัฐผนวกฮาวาย ใน ค.ศ. ๑๘๙๗ ญี่ปุ่นคัดค้านเพราะเกรงว่า สหรัฐจะเพิกถอนสิทธิการอพยพของชาวญี่ปุ่นเข้าไปในฮาวาย ในที่สุด สหรัฐให้สัญญาว่าจะไม่ดำเนินการเช่นนั้นจึงได้ผนวกฮาวายได้สำเร็จ

ปรากฏว่า จนถึง ค.ศ. ๑๙๐๕ ตัวเลขการอพยพของชาวญี่ปุ่นมายังอเมริกาเพิ่มเป็น ๓ เท่า เมื่อเป็นเช่นนี้ ได้สร้างความตกใจแก่ชาวผิวขาวอเมริกาอย่างมากว่า ชายฝั่งตะวันตกของตนจะถูกชาวญี่ปุ่นยึดครอง ดังนั้น ใน ค.ศ. ๑๙๐๕ รัฐสภาของรัฐแคลิฟอร์เนีย ซึ่งเป็นรัฐที่มีชาวญี่ปุ่นอพยพเข้ามาเป็นอันดับที่สองรองจากฮาวาย ก็ได้ลงมติเอกฉันท์ให้มีการจำกัดจำนวนชาวญี่ปุ่นและชาวเกาหลีเข้าประเทศ โดยอ้างว่า ชาวญี่ปุ่นเป็นพวกที่ไร้ศีลธรรม ขี้เมา และชอบอาละวาด นอกจากนี้ กลุ่มประชาชนอเมริกา ที่วิตกเรื่องการเข้ามาแย่งงานของชาวญี่ปุ่น ก็ได้ก่อตั้งสภานิบาตแห่งการสะกิดกั้นชาวญี่ปุ่นและเกาหลีขึ้น ต่อมาใน ค.ศ. ๑๙๐๖ รัฐสภามลรัฐแคลิฟอร์เนียยังได้ออกกฎหมายจัดการให้แยกโรงเรียน ให้เด็กชาวญี่ปุ่น เกาหลี และ จีน เรียนในโรงเรียนเดียวกัน โดยไม่มีชาวผิวขาวมาเรียนด้วยเลย รัฐบาลญี่ปุ่นได้ยื่นประท้วงการแยกโรงเรียนเช่นนี้อย่างเป็นทางการ จนกระทั่งใน ค.ศ. ๑๙๐๗ รัฐบาลสหรัฐและญี่ปุ่นก็ลงนามในข้อตกลงต่อกัน โดยให้เลิกการแบ่งแยกโรงเรียน แต่ญี่ปุ่นต้องยินยอมให้สหรัฐจำกัดการอพยพเข้าประเทศ ข้อตกลงนี้เรียกว่า ข้อตกลงสุภาพบุรุษ (Gentleman Agreement) ข้อตกลงนี้ใช้มาจนถึง ค.ศ. ๑๙๒๔ เมื่อสหรัฐรู้สึกว่ามีผู้อพยพเข้าประเทศมากเกินไป จึงได้ออกกฎหมายผู้อพยพ ค.ศ. ๑๙๒๔ (Immigration Act 1924) เพื่อปิดรับผู้อพยพจากเอเชียเข้าประเทศ

๓. ความขัดแย้งหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง

สงครามโลกที่เกิดขึ้นในยุโรประหว่าง ค.ศ. ๑๙๑๔-๑๙๑๘ นั้น ได้เปลี่ยนโฉมหน้าทางการเมืองของโลกอย่างมาก และทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นและสหรัฐเปลี่ยนแปลงไป เพราะในท่ามกลางความเสื่อมอิทธิพลของมหาอำนาจยุโรปที่เข้า

ร่วมสงคราม สหรัฐและญี่ปุ่นกลายเป็นประเทศที่ได้รับความเสียหายจากสงครามน้อย แต่ได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่ ทั้งนี้เพราะอยู่ต่อเรือ การขนส่งสินค้าทางเรือ และสินค้าต่างๆ ตลอดจนอาวุธยุทธภัณฑ์จากโรงงานในญี่ปุ่นและอเมริกาเป็นที่ต้องการของพันธมิตรในยุโรปมาก สำหรับสหรัฐได้อาศัยเงื่อนไขดังกล่าวเปลี่ยนฐานะเป็นคู่ค้าสำคัญของยุโรป ส่วนญี่ปุ่นก็อาศัยช่องว่างของตลาดในการขยายการผลิตสินค้าไปจำหน่ายในจีน และเอเชียอาคเนย์แทนที่อังกฤษ ฝรั่งเศส และเยอรมนีด้วย นอกจากนี้ เงินกู้จากสหรัฐและญี่ปุ่น ก็กลายเป็นที่ต้องการของพันธมิตรเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุนี้ สหรัฐและญี่ปุ่นจึงได้กลายเป็นเจ้าหน้าอันดับที่หนึ่งและที่สองของโลกหลังสงคราม และเงื่อนไขสงครามกระตุ้นการอุตสาหกรรม การพาณิชย์ และการลงทุนของประเทศทั้งสองอย่างมาก สหรัฐและญี่ปุ่นกลายเป็นเศรษฐกิจสงครามที่มั่งคั่ง และยังได้รับเกียรติเป็นมหาอำนาจที่ชนะสงครามอีกด้วย

แต่กระนั้น ในระหว่างการประชุมที่แวร์ซายเพื่อทำสัญญายุติสงครามกับฝ่ายเยอรมนี ความขัดแย้งระหว่างสองประเทศก็เกิดขึ้นอีก เมื่อประธานาธิบดีวูดโร วิลสัน (Woodrow Wilson, ๑๘๕๖-๑๙๒๔) มีที่ท่าที่จะไม่ยินยอมรับรองการที่ญี่ปุ่นผนวกเขตเช่าเกี่ยวเงาและหมู่เกาะต่างๆ ของเยอรมนี ขณะที่จีนก็ไม่ยอมรับการผนวกเขตเช่าเกี่ยวเงาของญี่ปุ่นเช่นกัน และตั้งความหวังว่ามหาประเทศจะคืนสิทธิในดินแดนเหล่านี้แก่จีน จนในที่สุดญี่ปุ่นก็ยื่นคำขู่ว่าจะถอนตัวออกจากการประชุมสันติภาพ และได้เปิดเผยสัญญาลับที่อังกฤษและฝรั่งเศสทำไว้กับญี่ปุ่นในระหว่างสงคราม มหาประเทศจึงต้องยินยอมให้ญี่ปุ่นได้รับเขตเช่าเกี่ยวเงา นอกจากรัฐบาลจีน ซึ่งประท้วงโดยการไม่ลงนามในสัญญาแวร์ซาย

ในวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ค.ศ. ๑๙๒๑ ญี่ปุ่นได้เข้าร่วมการประชุมครั้งสำคัญที่กรุงวอชิงตัน ซึ่งผลสรุปจากที่ประชุมนี้ ญี่ปุ่นได้ยินยอมลงนามในข้อตกลงด้านกำลัง

นาวิระหว่าง ๕ มหาอำนาจ ที่จะให้อัตราส่วนของกำลังรบทางทะเลของอังกฤษ : สหรัฐ : ญี่ปุ่น เป็น ๕ : ๕ : ๓ ตามลำดับ ส่วน ฝรั่งเศส และอิตาลี จะได้อัตรากำลังทางนาวิเท่ากับ ๑.๗๕ ซึ่งข้อตกลงฉบับนี้ มีจุดมุ่งหมายที่จะลดการแข่งขันด้านการสร้างกำลังรบทางทะเลระหว่างมหาอำนาจ ญี่ปุ่นยินยอมในข้อตกลงนี้ ภายใต้เงื่อนไขคือ ให้สหรัฐและมหาอำนาจอื่นรับรองสิทธิของญี่ปุ่นเหนือเกาะฮับ และสัญญาที่อังกฤษและสหรัฐจะไม่สร้างฐานทัพเรือขนาดใหญ่ที่ฮ่องกงและฟิลิปปินส์ ซึ่งจะเป็นการคุกคามความมั่นคงของญี่ปุ่น และต่อมาและในการประชุมครั้งนี้ ญี่ปุ่นยอมลงนามในสัญญา ๔ มหาอำนาจ (Four Powers Pact) คือ อังกฤษ สหรัฐ ญี่ปุ่น และ ฝรั่งเศส เพื่อรักษาความมั่นคงของเอเชีย และแปซิฟิก จากนั้นก็ได้มีการลงนามในสัญญา ๙ มหาอำนาจ เพื่อรับรองนโยบายเปิดประตูจีนของสหรัฐอย่างเป็นทางการ และให้มหาอำนาจที่ลงนามรับรองสิทธิและสถานะของกันและกันในเรื่องนี้ด้วย¹⁵

ดังนั้น ระยะเวลาหลังการประชุมวอชิงตัน จึงเป็นระยะที่สถานการณ์โลกเข้าสู่ความสงบ และดูเหมือนว่าสันติภาพในโลกกำลังจะเป็นจริง ความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับจีนก็กระเตื้องขึ้น และญี่ปุ่นกับสหรัฐก็ได้มีความขัดแย้งมากนัก นอกจากนี้ในกรณีกฎหมายจำกัดการอพยพเข้าประเทศ (Immigration Act) ของสหรัฐ ใน ค.ศ. ๑๙๒๔ เท่านั้น ที่จะก่อให้เกิดปฏิกิริยาจากฝ่ายญี่ปุ่นบ้าง ต่อมา สหรัฐ ญี่ปุ่น และ มหาประเทศอื่นๆ ได้ร่วมลงนามในสัญญาบริอังก์-เคลลอก (Briand-Kellogg Pact) สิงหาคม ค.ศ. ๑๙๒๘ ซึ่งเป็นสัญญาสันติภาพ และมุ่งประณามการก่อ

¹⁵ สัญญาแก้มหาอำนาจ วันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๙๒๒ ลงนามโดย ประเทศมหาอำนาจทั้ง ๕ ประเทศ คือ สหรัฐ อังกฤษ ฝรั่งเศส อิตาลี ญี่ปุ่น พร้อมด้วย จีน โปรตุเกส เนเธอร์แลนด์ และ เบลเยียม สัญญาฉบับนี้เท่ากับเป็นการยุติสนธิสัญญาไม่เท่าเทียมระหว่างจีนกับนานาประเทศอย่างเป็นทางการ

สงครามว่าเป็นเรื่องผิดกฎหมายระหว่างประเทศ¹⁶ และติดตามมาด้วยสัญญาการนาวิแห่งลอนดอน ค.ศ. ๑๙๓๐ (London Naval Treaty) ซึ่งน่าจะเป็นสัญญามิตรภาพฉบับสุดท้ายระหว่าง ๕ มหาอำนาจ คือ สหรัฐ อังกฤษ ฝรั่งเศส อิตาลี และญี่ปุ่น โดยสัญญานี้ ญี่ปุ่นยอมที่จะสร้างกำลังทางเรือประจัญบานให้ต่ำกว่า ๗๐% ของสหรัฐ

๔. วิกฤตการณ์สู่สงครามโลกครั้งใหม่

ความขัดแย้งและความไม่เป็นมิตรต่อกันพัฒนาขึ้นใหม่ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๓๑ หลังการเกิดเหตุการณ์แมนจูเรีย ซึ่งโดยทั่วไปมักจะพิจารณากันเพียงว่า ฝ่ายญี่ปุ่นเริ่มใช้นโยบายรุกรานก้าวร้าว แต่ในที่นี้จะขอพิจารณาในมิติของความขัดแย้งระหว่างญี่ปุ่นและสหรัฐด้วย ซึ่งเริ่มจากทัศนคติที่ต่างกันปัญหาจีน เพราะเป็นที่ทราบว่ หลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ญี่ปุ่นถือว่าแมนจูเรีย แหลมเลี้ยวตุง และแคว้นชานตุง เป็นเขตอิทธิพลของตน โดยมีกองทหารกวางตุงของญี่ปุ่นรักษาการอยู่ในแมนจูเรียได้ แต่สถานการณ์ในจีนเริ่มเปลี่ยนแปลงตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๒๗ จากการที่พรรคก๊กมินตั๋งภายใต้การนำของเจียงไคเช็ค ที่มีฐานปฏิบัติการในจีนภาคใต้ มีแนวโน้มที่จะบุกโจมตีฝ่ายขุนศึกภาคเหนือ เพื่อรวมประเทศจีน ปรากฏว่า รัฐบาลเจียงไคเช็คนั้นได้รับการสนับสนุนจากอังกฤษและสหรัฐ แต่มีปัญหาเกี่ยวกับฝ่ายญี่ปุ่น

¹⁶ สัญญานี้เป็นการริเริ่มจากการเจรจาของ อารีทิต บรียงด์ (Aristide Briand) รัฐมนตรีต่างประเทศฝรั่งเศส และ แฟรงค์ ซี.เคลล็อก (Frank C. Kellogg) รัฐมนตรีต่างประเทศสหรัฐ จากนั้น ก็ได้เชิญประเทศอื่น ๆ ร่วมลงนามด้วย โดยหวังว่า สัญญานี้จะเป็นหลักประกันสันติภาพระหว่างประเทศต่อไป ในที่สุดมีผู้แทนประเทศต่าง ๆ ๕๓ ประเทศร่วมลงนามรวมทั้งสหภาพโซเวียต เยอรมนี ญี่ปุ่น จีน และสยาม

เพราะก๊กมินตั๋งมีแนวโน้มจะไม่ยอมรับเขตอิทธิพลของญี่ปุ่น ดังนั้น ญี่ปุ่นจึงหันไปสนับสนุนขุนศึกจางโซหลิน ซึ่งมีฐานในจีนภาคเหนือ ปรากฏว่าฝ่ายขุนศึกจางโซหลินแพ้ และถูกวางระเบิดเสียชีวิตใน ค.ศ. ๑๙๓๐¹⁷ ฝ่ายกองทัพญี่ปุ่นในแมนจูเรียที่ตั้งอยู่ที่เมืองพอร์ตอาเธอร์ เกรงว่าจะสูญเสียเขตอิทธิพล จึงเตรียมการโดยวางแผนให้เกิดการปะทะกันระหว่างฝ่ายทหารญี่ปุ่นและทหารจีน แล้วอ้างเป็นสาเหตุให้กองทหารกวางตุ้งของตนเข้ายึดเมืองมุกเดน ศูนย์กลางของแมนจูเรีย เหตุการณ์เกิดขึ้นในวันที่ ๑๘ กันยายน ค.ศ. ๑๙๓๑ เมื่อเกิดการระเบิดที่เส้นทางรถไฟแมนจูเรียใต้ ใกล้เมืองมุกเดน ฝ่ายกองทัพกวางตุ้งของญี่ปุ่นโจมตีว่า ฝ่ายจีนเป็นผู้ลงมือวินาศกรรม จึงเคลื่อนกำลังเข้าโจมตีฝ่ายจีน หลังจากนั้น ภายใน ๓ เดือน ญี่ปุ่นก็ยึดแมนจูเรียได้ทั้งหมด กรณีญี่ปุ่นบุกแมนจูเรียนี้ ถือกันต่อมาว่า เป็นวิกฤตการณ์แรกที่จะนำมาสู่สงครามโลกครั้งที่สอง

มีหลักฐานยืนยันว่า การก่อกรณีแมนจูเรียเป็นการดำเนินการของนายทหารกลุ่มหนึ่งในกองทัพกวางตุ้งที่ประจำอยู่ในแมนจูเรีย รัฐบาลญี่ปุ่นที่กรุงโตเกียวได้ทราบข่าวล่วงหน้า และพยายามที่จะยับยั้ง แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ ในที่สุด รัฐบาลต้องตกอยู่ในสภาพจำยอมต่อการปฏิบัติการ และหลังจากนั้นจนถึง ค.ศ. ๑๙๔๑ รัฐบาลญี่ปุ่นต้องตกอยู่ภายใต้อำนาจการดำเนินนโยบายของฝ่ายทหารเสมอ ในสมัยนี้จึงถือได้ว่าเป็นยุคขุนศึก หรือยุคฟาสซิสต์ ในประวัติศาสตร์ของญี่ปุ่น

จากกรณีญี่ปุ่นบุกแมนจูเรีย จีนได้ยื่นประท้วงต่อสันนิบาตชาติ ในขณะที่การรบยังดำเนินไป โดยในเดือนมกราคม ค.ศ. ๑๙๓๒ ได้เกิดปะทะกันระหว่าง

¹⁷ การสังหาร จางโซหลิน เป็นความขัดแย้งในฝ่ายญี่ปุ่น จากกรณีที่นายทหารญี่ปุ่นกลุ่มหนึ่ง นำโดย พล.ต.โตซากุ โดโมโตะ เป็นผู้ดำเนินการในการวางระเบิดสังหารตามความเห็นของนายทหารกลุ่มตน โดยทางการญี่ปุ่นมิได้รับรองแต่อย่างใด

กองทัพเรือของญี่ปุ่นกับกองทัพเรือของจีน ฝ่ายญี่ปุ่นตอบโต้กรณีนี้ด้วยการทิ้งระเบิดโจมตีเมืองเซียงไฮ้ จนถึงเดือนมีนาคม ค.ศ.๑๙๓๒ ญี่ปุ่นก็สถาปนาแมนจูเรียขึ้นเป็นแมนจู๊ก¹⁸ โดยเชิญอดีตจักรพรรดิปูยี มาเป็นกษัตริย์ ใน ค.ศ.๑๙๓๓ สันนิบาตมีมติให้ประนามการรุกรานแมนจูเรีย และเรียกร้องให้ญี่ปุ่นถอนตัวจากดินแดนจีน ญี่ปุ่นปฏิเสธและลาออกจากสมาชิกของสันนิบาตชาติทันที

กรณีแมนจูเรียนี้ ถือเป็นจุดเริ่มต้นของความสัมพันธ์ในเชิงลบระหว่างสหรัฐอเมริกากับญี่ปุ่น ทั้งนี้เพราะรัฐบาลสหรัฐมีผลประโยชน์ผูกพันกับฝ่ายรัฐบาลเจียงไคเช็คของจีนอย่างแนบแน่น จึงให้การสนับสนุนการรักษาสถานะเดิมของจีน สหรัฐได้ยื่นประท้วงญี่ปุ่นว่า ละเมิดนโยบายเปิดประตูจีน และสัญญา ๙ มหาอำนาจ รัฐบาลสหรัฐ และรัฐบาลประเทศตะวันตกอื่นๆ ต่างไม่รับรองรัฐบาลแมนจู๊ก อย่างไรก็ตาม ประธานาธิบดีฮิวเบิร์ต ฮูเวอร์ ไม่ยินยอมคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจต่อญี่ปุ่น โดยอ้างว่า จีนสามารถป้องกันตนเองได้ และอเมริกาไม่ควรที่จะพัวพันกับปัญหาระหว่างประเทศในตะวันออกไกล นั่นหมายถึงสหรัฐยังตัดสินใจที่จะไม่ขัดแย้งกับญี่ปุ่นมากกว่านี้ เพราะผลประโยชน์ของจีน อย่างไรก็ตาม ความรู้สึกต่อต้านญี่ปุ่นของสาธารณชนในอเมริกาเพิ่มทวีมากขึ้น และเริ่มมีการรณรงค์โจมตีญี่ปุ่นในฐานะภัยพิวเหลือง ที่คุกคามสันติภาพของโลก

¹⁸ ฝ่ายญี่ปุ่น นำโดย พ.ท.กันจิ อิชิดาระ เป็นผู้ผลักดันแผนการในการแยกแมนจูเรียจากจีน โดยอ้างว่า ชาวแมนจูและมองโกล เป็นอีกชนชาติหนึ่งที่ต่างจากชาวจีน และอันที่จริงชาวแมนจูมีความใกล้ชิดกับชนชาติญี่ปุ่นมากยิ่งขึ้น ดู Komatsu (1999: 54)

ใน ค.ศ. ๑๙๓๓ โฆษกกระทรวงต่างประเทศญี่ปุ่นก็ประกาศนโยบายเอเชียเพื่อเอเชียอย่างเป็นทางการ ซึ่งถือเป็นลัทธิมอนโรของเอเชีย¹⁹ ซึ่งมีเนื้อหาสำคัญคือ ญี่ปุ่นจะไม่ยินยอมให้มหาประเทศยุโรปเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ในเอเชียและในจีนเพิ่มเติมอีก สหรัฐถือว่าการประกาศเช่นนี้เป็นการทำลายนโยบายเปิดประตูจีนที่สหรัฐยึดถือมาในระยะก่อนหน้านี

ใน ค.ศ. ๑๙๓๔ สหรัฐกลับเป็นฝ่ายสร้างความวิตกกับญี่ปุ่นบ้าง โดยประธานาธิบดีแฟรงคลิน ดี. รูสเวลต์ ได้จัดให้มีการซ้อมรบทางทะเลครั้งใหญ่ในมหาสมุทรแปซิฟิก และยังประกาศให้บริเวณเกาะเวก เกาะคิงสตัน เกาะจอนสตัน และ หมู่เกาะแซนด์ ซึ่งอยู่ระหว่างเกาะมิดเวย์และเกาะกวม เป็นเขตของกองทัพเรือสหรัฐ รวมทั้งเสนองบประมาณราว ๗ แสนดอลลาร์ เพื่อปรับปรุงฐานทัพเรือที่เกาะมิดเวย์ และเกาะเวก พร้อมทั้งติดตั้งระบบวิทยุในบริเวณเกาะเหล่านี้ด้วย ซึ่งญี่ปุ่นได้ยื่นประท้วงว่า การซ้อมรบครั้งนี้เป็นการคุกคามญี่ปุ่น แต่รัฐมนตรีกระทรวงนาวิกของสหรัฐ ตอบได้ว่า เรือรบของกองทัพสหรัฐที่ซ้อมรบไม่ได้ข้ามเส้นวงที่ ๑๘๐ องศา ญี่ปุ่นตีความว่า เป็นการอธิปไตยเหนือมหาสมุทรถึงเส้น ๑๘๐ องศา ห่างจากชายฝั่งอเมริกามากกว่าครึ่งมหาสมุทร เป็นการกล่าวเกินจริง ญี่ปุ่นตอบโต้โดยการเพิ่มงบประมาณของกองทัพเรือ รวมทั้งประกาศสร้างกำลังทางนาวิกให้เท่าสหรัฐ ใน ค.ศ. ๑๙๓๕ ซึ่งเท่ากับเป็นการล้มเลิกข้อตกลงวอชิงตัน ค.ศ.

¹⁹ ลัทธิมอนโร (Monroe Doctrine) เป็นคำประกาศของประธานาธิบดีเจมส์ มอนโร แห่งสหรัฐ ใน ค.ศ. ๑๘๒๓ ที่ถือว่า เขตละตินอเมริกาเป็นเขตที่สหรัฐให้ความสำคัญเป็นพิเศษ และสหรัฐจึงไม่ยินยอมให้มหาประเทศในยุโรปแสวงหาอาณานิคม และแทรกแซงทางการเมืองในเขตนี้ ในศตวรรษต่อมา ลัทธิมอนโรมีบทบาทสำคัญมากในการปกป้องลาตินอเมริกาจากการแทรกแซงยุโรป

๑๙๒๑ และทำให้สองมหาอำนาจ ก้าวเข้าสู่ยุคแห่งการแข่งขันทางกำลังนาวิต่อกัน
 อย่างเป็นทางการ

ปัญหาที่สร้างความวิตกแก่ญี่ปุ่นมากที่สุดคือเรื่องเกาะกวม เพราะเกาะกวม
 เป็นเกาะที่ใหญ่ที่สุดในหมู่เกาะมาเรียนนา ในขณะที่หมู่เกาะมาเรียนนาเป็นของ
 ญี่ปุ่น แต่เกาะกวมเป็นของสหรัฐ และกลายเป็นฐานทัพเรือสหรัฐที่ใกล้ญี่ปุ่นมาก
 ที่สุด เพราะห่างจากโตเกียวราว ๑,๐๐๐ ไมล์ ญี่ปุ่นเห็นว่าเกาะกวมควรเป็นของ
 ญี่ปุ่นหรือเป็นกลาง การมีฐานทัพเรือสหรัฐที่นี่จึงเป็นภัยคุกคามอย่างมาก ญี่ปุ่นเคย
 พยายามติดต่อขอซื้อเกาะกวมจากสหรัฐหลายครั้ง แต่ไม่ประสบผล ในท่ามกลาง
 ความขัดแย้งนี้ ญี่ปุ่นก็ หันไปสร้างกลุ่มพันธมิตรของตน นั่นคือการลงนามในสัญญา
 ต่อต้านคอมมิวนิสต์สากล (Anti Comintern Pact) ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ.
 ๑๙๓๖ ระหว่างมหาอำนาจ ๓ ประเทศคือ เยอรมนี อิตาลี และญี่ปุ่น ด้วยจุดหมาย
 ที่จะร่วมกันต่อต้านการแผ่อำนาจของสหภาพโซเวียต ซึ่งถือเป็นศัตรูร่วม ที่ญี่ปุ่นมี
 ความกังวลมากที่สุด

ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐและญี่ปุ่นกลับมาสู่เรื่องปัญหาจีนอีก ในวันที่ ๗
 กรกฎาคม ค.ศ. ๑๙๓๗ เมื่อเกิดการปะทะกันระหว่างทหารญี่ปุ่นและทหารจีนที่
 ตำบลลูเกาเจียวใกล้กรุงปักกิ่ง เหตุการณ์นี้ได้ขยายตัวเป็นสงครามไม่ประกาศ
 ระหว่าง ๒ ประเทศ พอถึงเดือนกันยายน ญี่ปุ่นก็บุกเข้าโจมตีเมืองเซียงไฮ้ ซึ่งทำให้
 สงครามขยายตัวออกไป จีนได้ยื่นประท้วงต่อสันนิบาตชาติอีกครั้ง แต่ไร้ผล จนถึง
 เดือนธันวาคม ค.ศ. ๑๙๓๗ ญี่ปุ่นได้โจมตีและยึดกรุงนานกิง เมืองหลวงของจีน²⁰

²⁰ เหตุการณ์ยัดนานกิง นำมาซึ่งกรณีสังหารหมู่ที่กรุงนานกิง (The Rape of Nanking) ซึ่งจากข้อมูล
 ฝ่ายจีน การสังหารหมู่ครั้งนี้นำมาซึ่งการเสียชีวิตของประชาชนชาวจีนมากกว่า ๓ แสนคน และ
 กลายเป็นมลทินสำคัญอย่างหนึ่งในประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ญี่ปุ่นและจีน ดู ฉัตรนคร (๒๕๔๖)

ในระหว่างนี้ ญี่ปุ่นได้โจมตีเรือสหรัฐชื่อเรือปาเนย์จมลงในแม่น้ำแยงซีเกียง ขณะที่กำลังอพยพชาวสหรัฐจากสถานทูตในกรุงนานกิงมายังเมืองเซียงไฮ้ ผลของการโจมตีทำให้ชาวสหรัฐเสียชีวิต ๒ คน และบาดเจ็บ ๓๐ คน จึงทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นและสหรัฐตึงเครียดขึ้น แต่ญี่ปุ่นผ่อนคลายนโยบายการข่มขู่และยินยอมที่จะจ่ายค่าชดใช้ให้ วิกฤตการณ์จึงผ่อนคลายลง

ในสมัยที่ประธานาธิบดีแฟรงคลิน ดี. รูสเวลท์ชนะเลือกตั้ง ขึ้นรับตำแหน่งประธานาธิบดีครั้งแรกเมื่อ ค.ศ. ๑๙๓๓ นั้น สหรัฐยังคงดำเนินนโยบายโดดเดี่ยวไม่ยุ่งกับกิจการยุโรป และเมื่อเกิดสงครามกลางเมืองในสเปนใน ค.ศ. ๑๙๓๖ และมหาอำนาจในยุโรปเข้าไปแทรกแซง รัฐบาลของสหรัฐก็ได้ผ่านกฎหมายยืนยันนโยบายเป็นกลางอีกครั้งเพื่อป้องกันไม่ให้อเมริกาเข้าไปเกี่ยวข้อง ดังนั้น เมื่อเกิดสงครามจีน-ญี่ปุ่น รัฐบาลของประธานาธิบดีรูสเวลท์ ก็ยังต้องอ้างอิงความเป็นกลาง แม้ว่าในความจริง สหรัฐต่อต้านการทำสงครามของญี่ปุ่น และให้ความสนับสนุนกับฝ่ายรัฐบาลจีนอย่างเปิดเผย แต่เนื่องจากความต้อประสิทธิภาพของฝ่ายกองทัพก็กมินตั้ง จึงทำให้ญี่ปุ่นเป็นฝ่ายได้เปรียบในสงคราม ฝ่ายรัฐบาลจีนต้องเป็นฝ่ายถอยตลอดเวลา จนในที่สุดต้องย้ายที่ตั้งรัฐบาลหนีไปยังเมืองจุงกิงในมณฑลเสฉวน เมื่อเดือนธันวาคม ค.ศ. ๑๙๓๘ ปล່อยให้ญี่ปุ่นยึดครองเขตชายฝั่งทะเลของจีนได้ทั้งหมด กรณีนี้ยิ่งทำให้สหรัฐต้องทุ่มเทความช่วยเหลือให้เงินมากขึ้น โดยเฉพาะการให้เงินกู้จำนวนมหาศาลแก่รัฐบาลจีน ในการซื้อยุทธปัจจัยในการทำสงครามกับญี่ปุ่น เพราะเกรงว่าแผนการของญี่ปุ่นที่จะยึดจีนทั้งประเทศเป็นอาณานิคมจะเป็นจริง

ต่อมาใน ค.ศ. ๑๙๓๙ ญี่ปุ่นก็ได้แสดงท่าทีที่จะยึดจีนอย่างถาวร โดยการตั้งรัฐบาลหุ่นขึ้นบริหารประเทศจีนที่นานกิง โดยมีวังจิงเว่ย อดีตผู้นำก๊กมินตั๋ง เป็น

ผู้นำคณะรัฐบาล และญี่ปุ่นได้ประกาศตั้งวงไพบูลย์แห่งเอเชียบูรพาในวันที่ ๓ พฤศจิกายน ค.ศ. ๑๙๓๘ ประกอบด้วย ญี่ปุ่น รัฐบาลวังจิงเว่ยของจีน และ รัฐบาลแมนจูว์ โดยในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. ๑๙๓๙ ประธานาธิบดีรูสเวลต์ได้แสดงท่าทีเป็นปฏิปักษ์กับญี่ปุ่น โดยเสนอว่า สหรัฐจะยกเลิกสัญญาไมตรีทางการค้ากับญี่ปุ่นที่จะต้องต่อสัญญาใหม่ใน ค.ศ. ๑๙๔๐ ทำให้ฝ่ายญี่ปุ่นตกใจมาก แต่สถานการณ์ระหว่างประเทศก็ทรุดลงอย่างหนัก เพราะเยอรมนีลงนามในสัญญามิตรภาพกับโซเวียต ในวันที่ ๒๓ สิงหาคม ค.ศ. ๑๙๓๙ และสงครามโลกในยุโรปก็เกิดขึ้นในวันที่ ๑ กันยายน จากการที่เยอรมนีเปิดฉากบุกโปแลนด์ และอังกฤษกับฝรั่งเศสประกาศสงครามกับเยอรมนี สงครามที่เกิดขึ้นทำให้ความแตกต่างในด้านนโยบายและความขัดแย้งระหว่างสหรัฐและญี่ปุ่นยิ่งชัดเจน แม้ว่าทั้งสองประเทศจะแสดงท่าทีเป็นกลาง แต่ญี่ปุ่นแสดงความเป็นพันธมิตรกับเยอรมนี และ อิตาลี ขณะที่สหรัฐหนุนช่วยฝ่ายอังกฤษ และฝรั่งเศส อย่างเปิดเผยเช่นกัน

ในเดือนกันยายน ค.ศ. ๑๙๔๐ ญี่ปุ่นก็ลงนามในสนธิสัญญาไตรภาคีกับฝ่ายอักษะ ร่วมกับเยอรมนี และ อิตาลี ในขณะที่อังกฤษต้องลดบทบาทในเอเชีย และถอนกำลังไปทุ่มเทให้สงครามในยุโรป จึงเหลือแต่สหรัฐที่ยังคงเป็นกำลังถ่วงดุลญี่ปุ่นในเอเชียบูรพา และเป็นผู้สนับสนุนอย่างมหาศาลแก่รัฐบาลเจียงไคเช็คของจีน ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. ๑๙๔๑ ญี่ปุ่นก็บุกเข้าสู่อินโดจีนฝรั่งเศส และได้ตั้งฐานทัพในการอนุญาตของฝ่ายรัฐบาลวิชีของฝรั่งเศส ซึ่งเป็นรัฐบาลใหม่ที่ตั้งขึ้นหลังจากที่ฝรั่งเศสยอมจำนนกับเยอรมนีไปแล้ว จากนั้น ญี่ปุ่นก็ได้ลงนามในสัญญามิตรภาพกับไทย ซึ่งชี้ให้เห็นถึงแนวยุทธศาสตร์ของญี่ปุ่นที่จะปิดล้อมรัฐบาลจุงกิง และขยายตัวลงใต้อย่างชัดเจน

การขยายตัวสู่อินโดจีนของญี่ปุ่น ถือว่าเป็นการคุกคามต่ออังกฤษ และเนเธอร์แลนด์ ซึ่งเป็นเจ้าของอาณานิคมพม่า มลายา และ หมู่เกาะอีสต์อินดีส อย่างมาก สหรัฐจึงได้ชวนให้อังกฤษและเนเธอร์แลนด์ เข้าร่วมการปิดล้อมญี่ปุ่น เรียกว่า แนวนอแปซิฟิก (อเมริกา บริติช จีน และ ดัชท์) ต่อมา ในวันที่ ๒๓ กรกฎาคม ค.ศ. ๑๙๔๑ รัฐบาลสหรัฐได้เริ่มการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ โดยการประกาศอายัดทรัพย์สินของญี่ปุ่นในอเมริกา และงดขายน้ำมันเชื้อเพลิงทั้งหมดแก่ญี่ปุ่น โดยจุดมุ่งหมายแล้ว สหรัฐคาดว่า จะสามารถใช้เงื่อนไขความจำกัดในด้านทรัพยากรของญี่ปุ่น บีบให้ญี่ปุ่นถอนออกจากอินโดจีน และเปิดการเจรจา โดยไม่ได้คิดว่าญี่ปุ่นจะกล้าเปิดฉากทำสงครามกับตน แต่ในขณะเดียวกัน เยอรมนีก็มีความตั้งใจจะผลักดันให้ญี่ปุ่นเข้าร่วมสงครามเพื่อดึงสหรัฐออกจากสมรภูมิยุโรป เยอรมนีจึงสนับสนุนมาตรการของญี่ปุ่นอย่างเต็มที่

การเจรจาระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐมีขึ้นตั้งแต่เดือนเมษายน ค.ศ. ๑๙๔๑ ภายใต้ข้ออ้างที่จะยุติความขัดแย้งระหว่างกัน แต่ความจริง สหรัฐหวังว่า การเจรจาจะถ่วงเวลาฝ่ายญี่ปุ่น ขณะที่สหรัฐตั้งกองกำลังทหารในฟิลิปปินส์ และอังกฤษก็เตรียมจะตั้งกำลังรบในมลายาเช่นกัน ญี่ปุ่นเสนอให้สหรัฐเลิกการคว่ำบาตร และยุติการช่วยเหลือรัฐบาลจีนที่จงกิง โดยจะยินยอมถอนจากอินโดจีน และอาจจะถอนตัวจากฝ่ายอักษะอย่างเป็นทางการ เป้าหมายของญี่ปุ่นคือต้องการให้สหรัฐรับรองวงไพบูลย์ของญี่ปุ่นในเอเชีย เช่นเดียวกับที่ญี่ปุ่นพร้อมจะรับรองผลประโยชน์ของสหรัฐในละตินอเมริกา แต่ประธานาธิบดีรูสเวลท์ แห่งสหรัฐเสนอให้ญี่ปุ่นถอนจากอินโดจีน และถอนจากประเทศจีน เพื่อรื้อฟื้นสถานะก่อน ค.ศ. ๑๙๓๗ ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่ญี่ปุ่นไม่อาจยอมรับ การเจรจาล้มเหลวตั้งแต่วันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ค.ศ. ๑๙๔๑ อย่างไรก็ตาม ทั้งสองฝ่ายตกลงที่จะเจรจาทันทีในวันที่ ๗ ธันวาคม

๕. กรณีเฟิร์ลฮาร์เบอร์

การชะงักงันของการเจรจาครั้งนี้ ก็เป็นสิ่งที่ชี้ว่า สงครามระหว่างสองประเทศ น่าจะเป็นสิ่งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ฝ่ายญี่ปุ่นได้ตัดสินใจว่า ถ้าหากจะต้องเข้าสงคราม ก็ควรจะเริ่มจากการที่ญี่ปุ่นเป็นฝ่ายโจมตี ดังนั้น ในวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ค.ศ. ๑๙๔๑ กองเรือรบของญี่ปุ่น ซึ่งประกอบด้วยเรือรบ ๒๕ ลำ ก็ออกเดินทางจากน่านน้ำญี่ปุ่น เพื่อมุ่งมายังเกาะฮาวาย ในระหว่างนี้ ในวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน นายกรัฐมนตรีโตโจ ก็ได้แจ้งให้คณะรัฐมนตรีทราบถึงการตัดสินใจที่จะเปิดฉากสงคราม ในการตัดสินใจครั้งนี้ได้มีการประชุมต่อหน้าพระพักตร์ของจักรพรรดิฮิโรฮิโตะด้วย กองเรือของญี่ปุ่นเดินทางข้ามครึ่งมหาสมุทรแปซิฟิกมาถึงบริเวณเกาะฮาวายในวันที่ ๖ ธันวาคม โดยเรดาร์ของฝ่ายสหรัฐไม่สามารถที่จะจับความเคลื่อนไหวได้เลย ดังนั้น แม้ว่าฝ่ายอเมริกาจะดักสัญญาณโทรเลขได้ และตีความได้ว่า ญี่ปุ่นอาจจะเปิดฉากโจมตี แต่ก็ไม่ทราบรายละเอียดว่า ญี่ปุ่นจะเปิดฉากรบอย่างไรที่ใด

ในเวลาเช้าตรู่ของวันที่ ๗ ธันวาคม เวลา ๐๗.๕๕ น. ในขณะนั้นเป็นวันอาทิตย์ ที่ทหารอเมริกาที่ฐานทัพอากาศเฟิร์ลฮาร์เบอร์ กำลังพักผ่อนอย่างสบาย ญี่ปุ่นเปิดฉากโจมตีที่ระเบิดน่านเกือบ ๒ ชั่วโมง ปรากฏว่าฐานทัพอากาศทั้งหมดถูกระเบิดทำลายยับเยิน เรือรบขนาดใหญ่ของอเมริกาถูกทำลาย ๘ ลำ เรือลาดตระเวน ๙ ลำ เครื่องบินถูกทำลายนับร้อยลำ ทหารเสียชีวิตถึง ๒,๓๒๖ คน ทำให้ศักยภาพในการทำสงครามของฝ่ายสหรัฐเสียหายอย่างมาก และในเวลาเดียวกัน กองทัพอากาศก็ได้

ยกกำลังบุกไทย ซึ่งตรงกับวันที่ ๘ ธันวาคม ตามเวลาในประเทศไทย²¹ นอกจากนี้ ยังเปิดฉากโจมตีฟิลิปปินส์ ฮังกง เขตสัมปทานตะวันตกที่เซี่ยงไฮ้ และยกพลขึ้นบกที่โกตาบารูในเขตบริติชมาลายาด้วย และในวันที่ ๙ ธันวาคม กองทัพเรือญี่ปุ่นก็ บุกเกาะกวม สงครามเอเชียบูรพาจึงเกิดขึ้นอย่างเป็นทางการ

๒. สหรัฐ อังกฤษ และสงครามแปซิฟิก

อันที่จริง ยังมีเหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่งที่ผลักดันให้สหรัฐต้องเข้าสู่ สงคราม นั่นคือ การที่รัฐบาลของประธานาธิบดีรูสเวลต์ได้มีความโน้มเอียงมาก่อนหน้านี้ ในการสนับสนุนอังกฤษ ซึ่งทำสงครามกับเยอรมนีในยุโรป หลังจาก ที่สงครามโลกครั้งที่สองเปิดฉากในเดือนกันยายน ค.ศ. ๑๙๓๙ เป็นต้นมา ดังนั้น เมื่อ เยอรมนีก่อการรุกในยุโรปในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. ๑๙๔๐ ประธานาธิบดีรูสเวลต์ ได้ขอให้รัฐสภาอนุมัติเงิน เพื่อสร้างแสนยานุภาพทางอากาศเพิ่มเติม เพื่อ เตรียมสงคราม ต่อมา ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. ๑๙๔๐ เมื่อ อิตาลีประกาศ สงครามกับฝ่ายอังกฤษและฝรั่งเศส ประธานาธิบดีรูสเวลต์ก็กล่าวประณามอิตาลีว่า กระทำการหักหลังเพื่อนบ้าน และเมื่อฝรั่งเศสแพ้สงครามในเดือนเดียวกันนั้น ประธานาธิบดีรูสเวลต์ ก็แสดงท่าทีชัดเจนที่จะให้การสนับสนุนอังกฤษ และ ช่วยเหลืออังกฤษทุกวิถีทาง ที่จะไม่ให้อังกฤษแพ้สงครามต่อเยอรมนี เช่น ในเดือน กันยายน ค.ศ. ๑๙๔๐ ได้ยกเรือพิฆาต ๔๐ ลำให้กับอังกฤษเพื่อใช้ในการสงคราม

²¹ เวลา ๗.๕๕ น. ของวันที่ ๗ ธันวาคม ที่เกาะฮาวาย จะตรงกับเวลาราว ๐.๕๕ น. ของวันที่ ๘ ธันวาคม ตามเวลาของประเทศไทย ขณะที่ฝ่ายญี่ปุ่นยกพลขึ้นบกในประเทศไทย เวลา ๒.๐๐ น. จึง เท่ากับว่า การโจมตีเฟิร์ลฮาร์เบอร์ และการยกพลขึ้นบกในประเทศไทย เกิดขึ้นในเวลาห่างกันราว ๑ ชั่วโมง

ต่อมา ในวันที่ ๑๑ มีนาคม ค.ศ. ๑๙๔๑ ในสภาพที่อังกฤษกำลังถูกโจมตีอย่างหนักจากเยอรมนี สหรัฐได้ออกกรกฎบัญญัติให้ยืมและให้เช่า (The Lend and Lease Act) เพื่อเปิดทางสำหรับการช่วยเหลืออังกฤษอย่างเต็มที่ ที่จะให้อังกฤษได้รับยุทธปัจจัยในการดำเนินสงคราม ในขณะนั้น อังกฤษกำลังเสียเปรียบในการยุทธนาวี จากการที่เยอรมนีใช้เรือดำน้ำโจมตีเรือรบและเรือสินค้าของอังกฤษอย่างได้ผล ประธานาธิบดีรูสเวลต์ได้สั่งให้ใช้เรือสินค้าของสหรัฐ ในการหนุนช่วยการขนส่งสินค้าและอาวุธให้ถึงมือของอังกฤษมากยิ่งขึ้น และเมื่อเยอรมนีเปิดฉากโจมตีเรือของสหรัฐ ฝ่ายสหรัฐก็แก้ไขโดยการให้เรือสินค้าขนาดใหญ่มากขึ้น และให้มีกองเรือคุ้มกันกองเรือของสหรัฐและแคนาดา ต่อมา ในเดือนเมษายน ค.ศ. ๑๙๔๑ สหรัฐก็ตั้งฐานทัพเรือในเกาะกรีนแลนด์ของเดนมาร์ค. เพื่อให้สหรัฐสามารถปฏิบัติการทางเรือและทางอากาศ ที่จะหนุนช่วยอังกฤษได้มากขึ้น ซึ่งเท่ากับว่าสหรัฐได้เข้าร่วมสงครามอย่างไม่เป็นทางการแล้ว

วันที่ ๙ สิงหาคม ค.ศ. ๑๙๔๑ ประธานาธิบดีรูสเวลต์ได้พบกับนายกรัฐมนตรี วินสตัน เชอร์ชิล แห่งอังกฤษ ที่นอกเกาะนิวฟันแลนด์ของแคนาดา ได้มีการเจรจากัน ๕ วัน และในวันที่ ๑๔ สิงหาคม ทั้งสองประเทศได้ออกกฎบัตรแอตแลนติก แสดงท่าทีสนับสนุนสันติภาพ^{๒๒} ข้อสังเกตก็คือ การเจรจาครั้งนี้มีขึ้น ทั้งที่สหรัฐยังไม่ได้เข้าร่วมสงคราม ข้อหนึ่งในการเจรจา นายกรัฐมนตรีอังกฤษได้ขอให้สหรัฐให้หลักประกันที่จะเข้าร่วมป้องกัน ถ้าหากว่าญี่ปุ่นรุกรานอาณานิคมของอังกฤษในเอเชีย แต่ฝ่ายประธานาธิบดีรูสเวลต์ปฏิเสธ เพราะยังไม่สามารถที่จะสร้างพันธมิตรทางทหารได้ โดยไม่ผ่านการรับรองของรัฐสภา อย่างไรก็ตาม หลังการประชุม

^{๒๒} กฎบัตรแอตแลนติกนี้ จะเป็นที่มาของการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติ หลังจากสงครามโลกได้ยุติลง

กับอังกฤษ สหรัฐเตือนญี่ปุ่นอย่างเป็นทางการว่า ถ้าหากญี่ปุ่นโจมตีอาณานิคมของ อังกฤษและเนเธอร์แลนด์ในเอเชีย สหรัฐจะประกาศสงครามกับญี่ปุ่น

๗. บทสรุป

เมื่อกล่าวโดยรวมจะเห็นได้ว่า สงครามระหว่างสหรัฐและญี่ปุ่นที่เกิดขึ้นในเดือนธันวาคม ค.ศ. ๑๙๔๑ นั้น เป็นการสังสมของความขัดแย้งระหว่าง ๒ ประเทศมาเป็นเวลาช้านาน โดยสาเหตุหลักมาจากการแย่งชิงอำนาจระหว่างกันในจีนและแปซิฟิก โดยทั่วไปมักจะพิจารณากันว่า ความขัดแย้งเกิดจากความไม่รู้จักรักพอของญี่ปุ่น และการที่ญี่ปุ่นใช้นโยบายก้าวร้าว ขณะที่ญี่ปุ่นเองพิจารณาว่า สหรัฐเป็นฝ่ายมี (have country) ส่วนตนเองเป็นฝ่ายไม่มี (no have country) โดยฐานะที่เป็นมหาอำนาจเดิมที่ครอบครองความเป็นด้านหลัก สหรัฐยอมที่จะพอใจในการรักษาสถานะเดิม เพราะเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับผลประโยชน์ของตนอยู่แล้ว แต่เมื่อสหรัฐรู้สึกว่ ญี่ปุ่นพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงสถานะเดิม ที่ขัดแย้งกับผลประโยชน์ของตน สหรัฐก็พร้อมจะเข้าร่วมสงครามเช่นกัน เป็นความเข้าใจผิดที่ว่า สหรัฐเข้าร่วมสงครามหลังจากที่ญี่ปุ่นโจมตีเพิร์ลฮาร์เบอร์ ความจริงสหรัฐเข้าร่วมสงครามมาก่อน โดยการสนับสนุนพันธมิตรของตน คือ อังกฤษ ฝรั่งเศส และ จีน อย่างเปิดเผย กรณีเพิร์ลฮาร์เบอร์เป็นเพียงการนำสหรัฐเข้าสู่สงครามอย่างเป็นทางการเท่านั้น

รายการอ้างอิง

- ทวีป วรติลก. (๒๕๓๘). *ประวัติศาสตร์จีน*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สุภาพใจ.
- สมร นิตินันท์ประภาศ. (๒๕๒๕). *ประวัติศาสตร์อเมริกา ค.ศ.๑๘๖๕-๑๙๔๕ ยุคหลังสงครามกลางเมือง- สงครามโลกครั้งที่สอง*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- อรพินท์ ปานนาค. (๒๕๒๓). *ประวัติศาสตร์สหรัฐอเมริกา ๒*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- Akira, Ireye. (1993). *The Cambridge History of American Foreign Relations*, Vol. III The Globalizing of America, 1913-1945. Cambridge: Cambridge University Press.
- Barnhart, Mivhael A. (1997). The Origin of the Second World War in Asia and Pacific: Synthesis Impossible. In P. Finney (ed.), *The Origins of the Second World War* (pp. 261-279). London: Arnold.
- Beard, Charles. (2003). *President Roosevelt and the Coming of the War 1941*. New Jeysey: Transaction Publishers.
- Butow, Robert J.C. (1961). *Tojo and the Coming of the War*. Princeton, N.J. : Princeton University Press.
- Chesneaux, Jean, and co. (1976). *China from Opium War to the 1911 Revolution*. New York: Pantheon Books.
- Curti, Merle and Lewis P. Todd. (1977). *Rise of the American Nation*. New York: Harcourt School Publishers.

- Daws, Gavin. (1974). *Shoal of Time A History of the Hawaiian Islands*. Honolulu : University of Hawaii Press.
- Dowing, John W. (1986). *War Without Mercy - Race and Power in the Pacific War*. London : Faber and Faber.
- Feis, Herbert. (1969). War Came at Pearl Harbor, Suspicions Consider. In R.A. Divine (ed.). *Causes and Consequences of World War II*. Chicago: Quadrangle Books.
- Ienaga, Saburo. (1968). *The Pacific War*. New York: Pantheon Book.
- Ireye, Akira. (1993). *The Cambridge History of American Foreign Relations*, Vol. III The Globalizing of America, 1913-1945. Cambridge : Cambridge University Press.
- Kennan, George F. (1951). *American Diplomacy 1900-1950*. New York: The American Library of World Literature Inc.
- Komatsu, Keiichiro. (1999). *Origins of the Pacific War and the Impertance of 'Magic'*. Surrey: Japan Library.
- Maddox, Robert James. (1992). *The United States and World War II*. Colorado : Westview Press.
- Mahan, Alfred T. (1889). *The Influence of Sea Power upon History 1660-1783*. London: Sampson Low.
- Maruyama, Masao. (1963). *Thought and Behaviour in Modern Japanese Politics*. London: Oxford University Press.

Masao Maruyama. (1963). *Thought and Behaviour in Modern Japanese Politics*. London: Oxford University Press.

Moss, George Donelson. (2004). *America in the Twentieth Century*. New Jersey: Upper Saddle.

Reed, James. (1983). *The Missionary Mind and American East Asian Policy*. Cambridge, Mass. : Harvard East Asia Monograph.

Rusbridger, James and Erice Nave. (1991). *Betrayal at Pearl Harbor - How Churchill Lured Roosevelt into War*. London: Michael O'Mara Books.